

Bildande av naturreservatet Tararps jättegrytor i Karlshamns kommun

Beslut

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken (1998:808) det område som avgränsats på bifogad karta (beslutsbilaga 1) som naturreservat. Beslutet riktar sig till var och en, fastighetsägare och innehavare av särskild rätt, vars rättigheter att använda mark- och vattenområden berörs inom reservatsområdet.

Länsstyrelsen upphäver, med stöd av 7 kap. 7 § miljöbalken, beslut 1966-09-14 (dnr IIIR 32 64) om att som naturminne ha fridlyst ett jättegrytfält på fastigheten Tararp 1:6 m.fl i Asarums kommun (markerat område på bifogad karta, beslutsbilaga 1). Upphävandet ska gälla från den dag då detta beslut vinner laga kraft.

Naturreservatets namn ska vara **Naturreservatet Tararps jättegrytor**.

Uppgifter om naturreservatet

Namn	Naturreservatet Tararps jättegrytor
Kommun	Karlshamn
Distrikt (socken)	Asarum
Lägesbeskrivning	4 kilometer nordost om Asarums kyrka, 6 kilometer norr om Karlshamn (fågelvägen)
Centrumkoordinater	X: 492725 Y: 6231688 (SWEREF 99 TM)
Kartblad Index 5 km	62E 3j SV
Natura 2000-område	---
Naturgeografisk region	9. Blekinges sprickdalsterräng och ekskogsområde
Linnisk ekoregion	5. Södra Sverige, Skåne, Blekinges kust och del av Öland
Vattenförekomster	Reservatets norra och västra delar: Mieån: Östersjön - Långasjön (VISS MS_CD-kod WA23017508) Reservatets sydöstra delar: Valbäcken - Björkesjöbäcken – Gamslebäcken (VISS MS_CD-kod WA35354058)
Kulturlandskapsregion	Sydsvenska odlingsbygderna
Fastigheter	Del av Tararp 1:9, 1:10, 1:12 och 3:5
Markägarkategori	Privat

Samfälligheter	---
Rättigheter	Ledningsrätt
Nyttjanderätter	Jakt
Andra gällande bestämmelser	Övrig kulturhistorisk lämning (L1979:4384, RAÄ-nummer: Asarum 103:1)
Areal	Totalt 6,0 hektar, varav 6,0 hektar land och 0 hektar vatten (ej inmätt areal)
Reservatsförvaltare	Länsstyrelsen Blekinge

Syftet med naturreservatet

Syftet med naturreservatet Tararps jättegrytor är att *skydda geologiskt intressanta och värdefulla naturmiljöer*, med särskilt fokus på områdets jättegrytor. Syftet är också att *bevara biologisk mångfald* och att *skydda, vårda och bitvis återställa biologiskt värdefulla naturmiljöer*, som ädellöv- och tallskogar, hållmarker och våtmarker i västra Blekinges sprickdalsterräng och ekskogsområde. Områdets prioriterade naturtyper, *öppna mossar och kärr* (7140), *lövsumpskog* (9080), *näringsfattig bokskog* (9110) och *näringsfattig ekskog* (9190), ska bevaras i gynnsamt tillstånd. Naturreservatet ska hysa gynnsamma strukturer, funktioner och livsmiljöer för prioriterade och andra skyddsvärda arter knutna till ovanstående naturmiljöer. Syftet är även att naturreservatet, inom ramen för bevarandet av naturmiljöer och biologisk mångfald, ska erbjuda allmänheten möjligheter till *friluftsliv i ett besöksvärt område* med höga upplevelsevärden.

Syftet ska uppnås genom att områdets jättegrytor hålls fria från igenväxningsvegetation, skräp, nedfallna grenar, med mera, samt att eventuella nyupptäckta grytor synliggörs. Ädellöv- och tallskogarna samt lövsumpskogen och det öppna kärret ska i huvudsak utvecklas genom påverkan av naturliga störningar. Riktade naturvårdande skötselåtgärder sker dock vid behov, som exempelvis trädfällning, röjning, luckhuggning eller utglesning, för att återskapa och bibehålla en variation av glesare och tätare träd- och buskskikt, friställa värdefulla träd och buskar, förhindra igenväxning av det öppna kärret samt hålla tillbaka inträngande gran i reservatet. I den mån det kan påverkas inom ramen för naturreservatet ska områdets hydrologi vara så lik naturliga förhållanden som möjligt. Röjning av igenväxningsvegetation sker även vid behov vid friluftsanordningar samt vid kulturlämningar inom området. Eventuella invasiva främmande arter, liksom andra arter som kan hota reservatets naturvärden, bekämpas på lämpligt sätt.

Syftet ska även uppnås genom att friluftsanordningar i reservatet samt säkerhetsanordningar vid jättegrytor underhålls. Det ska även finnas tillgång till information om områdets naturvärden. Naturvärdena är i huvudsak överordnande friluftslivsvärdena.

Skälen för beslutet och motivering

Naturreservatet Tararps jättegrytor är med sitt jättegrytsområde av stort geovetenskapligt intresse. Området utgör även, trots sin begränsade areal, ett representativt exempel på västra Blekinges sprickdalsterräng och ekskogsområde, samt hyser naturvärden kopplade till de äldre ädellöv- och tallskogarna samt lövsumpskogen och det öppna kärret. Jättegrytorna, områdets relativa lättåtkomlighet och naturskönhet gör det även intressant för friluftslivet.

Prioriterade geovetenskapliga värden är naturreservatets jättegrytor, såväl större som mindre, med deras strukturer samt eventuella löparstenar eller andra glacifluviala bottensediment. Prioriterade naturtyper är *öppna mossar och kärr* (7140), *lövsumpskog* (9080), *näringsfattig bokskog* (9110) och *näringsfattig ekskog* (9190). Goda livsmiljöer för arter naturligt hemmahörande i området, naturlig artsammansättning och naturlig näringsstatus är prioriterade funktioner. I skogsmarkerna är en mosaik av glesare trädskikt, luckighet och gläntor samt ett mer slutet trädskikt prioriterade strukturer och funktioner, liksom skogskontinuitet med varierad åldersstruktur och ett påtagligt inslag av gamla grova och/eller senvuxna träd samt ersättare till dem, god tillgång på hålträd, stående och liggande död ved i olika former och nedbrytningsstadier, fuktstråk och vattendrag, hållkarsmiljöer i jättegrytor, samt hållmarker och stenmurar. I våtmarken är även död ved i våta/fuktiga miljöer, socklar, stabilt eller tillväxande torvtäcke samt naturliknande hydrologi prioriterade strukturer och funktioner. Prioriterade arter inom naturreservatet är missne och mindre hackspett. Naturreservatet som ett geovetenskapligt besöksobjekt samt dess naturupplevelser gör det även prioriterat ur friluftslivssynpunkt.

Konkreta hot mot naturreservatets naturvärden, som kan påverkas inom ramen för naturreservatets föreskrifter och skötsel, är *förtätning av skog*, som hindrar föryngring och kontinuitet samt ger beskuggning och ändrat mikroklimat, *inträngande gran*, som konkurrerar ut områdets naturligt hemmahörande träd- och buskarter, liksom *brist på död ved* i olika former och nedbrytningsstadier. Ovanstående hot åtgärdas genom utglesningar, röjningar, luckhuggningar och friställningar samt genom att lämna kvar naturligt skapad död ved. *Avvattning och igenväxning av det öppna kärret och lövsumpskogen* är också konkreta hot, men eventuella vattenhöjande åtgärder i våtmarken kan endast ske om det inte påverkar marker utanför reservatet negativt. Kan återvätning inte ske behöver igenväxningen även här åtgärdas genom röjningar och utglesningar i träd- och buskskikt.

Potentiella hot, som inte är aktuella för närvarande, är bland annat felaktig rensning av jättegrytor, så eventuella löparstenar och andra glacifluviala bottensediment rensas bort, samt spridning och konkurrens av invasiva främmande arter och andra arter som kan hota områdets naturvärden.

Jättegrytsområdet inom naturreservatet har varit utpekade som Naturminne sedan år 1966 samt är klassat som Övrig kulturhistorisk lämning av Riksantikvarieämbetet, Naturföremål/-bildning med bruk, tradition eller namn (L1979:4384, RAÄ-nummer: Asarum 103:1). Naturreservatet Tararps jättegrytor ligger i kanten av den i grön infrastruktur utpekade värdetrakten Kustbygden Pukavik–Ronneby (KG0006, naturtyp Ädellöv-/tall-/blandskog). Våtmarken är angiven som kärrskog inom Skogsstyrelsens sumpskogsinventering.

Bildandet av naturreservatet Tararps jättegrytor bidrar till att uppfylla miljömålen *Levande sjöar och vattendrag*, *Myllrande våtmarker*, *Levande skogar* och *Ett rikt växt- och djurliv*. Naturreservatet bidrar även till att uppfylla friluftsmålen *Skyddade områden som resurs för friluftslivet*, *Tillgång till natur för friluftsliv*, *Friluftsliv för god folkhälsa*. Bildandet av naturreservatet bidrar dessutom till att trygga tillgången till ekosystemtjänster, exempelvis pollinering, bevarande av vilda arters genetiska resurser och livsmiljöer, lokal klimatreglering och naturupplevelser, vilket i sin tur bidrar till bättre hälsa och välbefinnande i samhället.

Vid bildandet av naturreservatet Tararps jättegrytor upphävs naturminnet Tararps jättegrytor, ursprungligen bildat år 1966. Ombildningen till naturreservat är angelägen då naturminnets gränser var ytterst schematiska och innefattade bland annat brukad åkermark, medan delar av en av de största jättegrytorna genomskars av naturminnets gräns och angränsande ädellövskog inte ingick i det skyddade området. Naturminnets föreskrifter förbjöd bergsprängning eller annat stenarbete samt bortforsling av stenar eller andra fyllnadsmassor, men innehöll inte några restriktioner vad gäller brukande av skog. Det har inte heller funnits någon skötselplan för området, vilket har inneburit att skötseln av jättegrytorna samt friluftsanordningar, som parkeringen, leder och rastplats har varit eftersatt. Genom ombildande från naturminne till naturreservat kan ovanstående hanteras, samtidigt som en våtmark med höga naturvärden direkt norr om jättegrytsområdet också kan skyddas och få ändamålsenlig skötsel. Ombildandet från naturminne till naturreservat samt utökning av området är därför angelägen för bevarandet av naturreservatets bevarandevärden, såväl vad gäller biologiska och geovetenskapliga värden som friluftslivsvärden.

Genom detta beslut ges goda förutsättningar att ta ett bättre helhetsgrepp över området, för att skydda, bevara, vårda, bitvis återställa och ytterligare lyfta fram naturreservats geovetenskapliga och biologiska bevarandevärden, samt bevara och vidareutveckla områdets värden för det rörliga friluftslivet.

Reservatsföreskrifter

Med stöd av 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken föreskriver Länsstyrelsen följande:

A. Föreskrifter enligt 7 kap. 5 § miljöbalken om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden inom reservatet.

Det är förbjudet att inom naturreservatet:

1. uppföra byggnad eller annan anläggning, till exempel vindkraftverk, mast, antenn, ledning/kabel i luft eller mark eller vatten, utöver vad som kan anordnas efter Länsstyrelsens tillstånd enligt föreskrift A10 nedan,
2. vidta åtgärder som förändrar områdets berggrund, topografi, hydrologi eller ytförhållanden, genom att exempelvis anlägga väg, spränga, borra, gräva, schakta, dränera, dämna, utfylla, tippa eller anordna upplag, utöver vad som efter Länsstyrelsens tillstånd kan vidtas i samband med åtgärder enligt föreskrifterna A10-A11 nedan,
3. ta sten, sand, grus, torv eller andra jordarter, eller bedriva mineralutvinning,
4. plantera eller så träd eller buskar,
5. röja, gallra, avverka, flytta, ta bort eller på annat sätt skada levande eller döda träd eller buskar, såväl stående som liggande, utöver vad som efter Länsstyrelsens tillstånd kan vidtas enligt föreskrift A10-A11 nedan,
6. uppföra stängsel,
7. skada stenmur eller annan kulturhistorisk lämning,
8. utfodra vilda djur, använda åtel (annat än på åtelplats enligt karta, beslutsbilaga 2, karta "Föreskriftsområden") eller sätta ut saltsten,
9. använda kemiska eller biologiska bekämpningsmedel eller tillföra växtnärsämne (handelsgödsel, stallgödsel, slam eller annat organiskt avfall), jordförbättringsmedel eller kalk.

Vidare är det inom naturreservatet förbjudet att utan Länsstyrelsens tillstånd:

10. uppföra jaktorn eller annan jaktanläggning på ny plats (läge för befintligt jaktorn se beslutsbilaga 2, karta "Föreskriftsområden"),
11. underhållsrensa vattendrag, enligt karta, beslutsbilaga 2, karta "Föreskriftsområden".

B. Föreskrifter enligt 7 kap 6 § miljöbalken för ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheter som ingår i reservatet

Ägare till och innehavare av särskild rätt till fastighet förpliktigas att tåla att följande anordningar utförs och åtgärder vidtas för att tillgodose syftet med reservatet. Angivna åtgärder avser hela reservatet där inget annat anges.

1. utmärkning av reservatet och att informationstavlor om reservatet sätts upp och underhålls,
2. istandsättning och underhåll av befintlig parkering och markväg (inklusive vägtrumma under markvägen i väster och stenbro i öster), befintlig rastplats (se beslutsbilaga 2, karta "Föreskriftsområden"), vandringsleder/stigar (inklusive ledmarkeringar, spänger/mindre broar, vilbänkar) samt säkerhetsanordningar kring jättegrytor,
3. underhåll av jättegrytor och andra geovetenskapligt intressanta bildningar,
4. underhåll av stenmurar och andra kulturhistoriska lämningar,
5. bevarande och vid behov tillskapande av död ved,
6. röjning av igenväxningsvegetation, utglesning, luckhuggning och friställning, samt vid behov barskrapning av jord och/eller plantering, i syfte att bevara, vårda, återställa och utveckla prioriterade naturmiljöer, naturtyper, den biologiska mångfalden, kulturmiljö- eller friluftslivsvärden,
7. säkerhetsbeskränning eller nedtagning samt undanflyttande av träd eller död ved, som utgör fara för allmänheten eller som ligger olämpligt till,
8. borttagande/uttransport av avverkningsrester samt anordnande av tillfälliga upplag (högst en månad) för naturvårdens eller friluftslivets behov,
9. restaurering av hydrologiskt påverkad våtmark samt skapande av mer naturliknande hydrologi och eventuella småvatten i dess frånflöde (se nuvarande utbredning av våtmark och vattendrag i beslutsbilaga 2, karta "Föreskriftsområden"), under förutsättning att det kan ske utan negativ påverkan på marker utanför naturreservatet,
10. återintroduktion eller stödutsättning av biologiskt viktiga/skyddsvärda arter som historiskt är naturligt hemmahörande i området, men som försvunnit eller hotar försvinna härifrån,
11. bekämpning av invasiva eller i övrigt främmande arter, samt inventering och övervakning av dessa arter,
12. åtgärder för att motverka angrepp eller spridning av granbarkborre eller andra skadegörare, som exempelvis barkning eller uttag av angripna träd,
13. bedriva jakt/skyddsjakt på art som utgör ett hot mot naturreservatets bevarandevärden. I första hand ska jakträttsinnehavaren erbjudas att utföra jakt/skyddsjakt för de djurslag som ingår i jakträtten. I de fall jakträttsinnehavaren inte har möjlighet eller tillstånd att utföra nödvändig jakt/skyddsjakt har förvaltaren rätt att uppdra åt annan att utföra uppdraget,

14. inventering, insamling av bestämningsmaterial, undersökning och dokumentation av djur-, svamp- och växtliv samt av mark- och vattenförhållanden.

C. Föreskrifter enligt 7 kap. 30 § miljöbalken, om rätten att färdas och vistas och om ordningen i övrigt i reservatet

Det är förbjudet att inom reservatet:

1. borra, hacka, spränga, rista, gräva, måla eller på annat sätt skada mark, berg, jord, sten, naturföremål eller ytbildning, eller att omlagra eller bortföra jord eller sten,
2. skada stenmur eller annan kulturhistorisk lämning,
3. otillbörligt skada eller störa djurlivet,
4. fånga eller insamla växter, svampar eller djur med destruktiva metoder, till exempel så att livsmiljöer eller substrat skadas eller förstörs, eller systematisk insamling med fällor,
5. skada levande eller döda, stående eller liggande träd och buskar, bortföra eller elda död ved,
6. plocka mossor, lavar eller vedlevande svampar, annat än vad som rimligen behövs för artbestämning. Matsvampar får dock plockas för eget behov, under förutsättning att de inte är fridlysta,
7. gräva upp eller dra upp växter,
8. plantera, så eller sprida växter, djur, svampar eller andra organismer,
9. framföra motorfordon annat än på reservatets parkering (se beslutsbilaga 2, karta "Föreskriftsområden"),
10. cykla eller rida annat än på befintlig markväg och parkering (se beslutsbilaga 2, karta "Föreskriftsområden"),
11. tälta eller på annat sätt slå läger,
12. parkera eller ställa upp motorfordon, husbil, husvagn, släpvagn eller liknande annat än på för ändamålet iordningsställd parkeringsplats (se beslutsbilaga 2, karta "Föreskriftsområden"). På iordningsställd parkeringsplats får parkering eller uppställning av fordon endast ske mellan klockan 04.00-23:00,
13. göra upp eld eller använda grillar eller liknande.

Vidare är det inom naturreservatet förbjudet att utan Länsstyrelsens tillstånd:

14. utföra undersökningar som omfattar provtagning, markering, insamling, fällfångst, installation av utrustning eller annan åverkan som mer än alldeles obetydligt påverkar de värden som reservatet syftar till att skydda och bevara,
15. nyttja området för tävling, övning, evenemang eller annan organiserad verksamhet som kan verka störande på naturen eller på allmänhetens friluftsliv,
16. sätta upp tavla, plakat, affisch, skylt, låda, snitsel, ledmarkering, inskrift eller därmed jämförlig anordning, annat än tillfälligt (högst en vecka) i samband med jakt eller i samband med organiserad friluftsverksamhet,

Föreskrifter under A och C ska inte utgöra hinder för:

- förvaltaren av naturreservatet, eller den som förvaltaren uppdrar åt, att vidta de åtgärder som behövs för att tillgodose syftet med naturreservatet och som anges i föreskrifter med stöd av 7 kap. 6 § miljöbalken i detta beslut (se punkt B ovan),
- provtagningar och undersökningar enligt fastställda kontrollprogram,

- fastighetsägare och nyttjanderättshavare att nyttja befintlig markväg inom naturreservatet, under förutsättning att markskador inte uppstår, samt att efter dialog med och godkännande från Länsstyrelsens naturförvaltning utföra normalt underhåll av markvägen (vid beslutstillfället befintlig markväg framgår av beslutsbilaga 2, karta ”Föreskriftsområden”),
- normalt underhåll, skötsel och kontroll av jakttorn, åtelplats och luftledning/ledningsgata (se beslutsbilaga 2, karta ”Föreskriftsområden”). Föreskrifterna ska inte heller utgöra hinder för rasering av luftledning. Inför mer omfattande arbeten, som kan påverka naturreservatets naturvärden eller friluftsliv, ska Länsstyrelsens naturförvaltning kontaktas och dialog föras kring hur åtgärden kan utföras med minsta möjliga påverkan på naturreservatets naturvärden eller friluftsliv,
- ledningsrättsinnehavare att omgående utföra akuta åtgärder för att avvärja hastigt uppkomna hot mot berörda anläggningar. Länsstyrelsens naturförvaltning ska sedan kontaktas snarast möjligt för dialog kring den uppkomna situationen och hur det fortsatta arbetet kan utföras, exempelvis var flyttade träd/död ved bör placeras,
- innehavare av särskild rätt till jakt att utföra de transporter som krävs för jaktutövandet. Vid körning i terräng ska fordon och färdväg väljas med omsorg för att minimera mark- och vegetationsskador.

Upplysningar

Den som vill göra anspråk på ersättning eller kräva inlösen av fastighet, i enlighet med 31 kap. miljöbalken, ska väcka talan hos mark- och miljödomstolen mot staten inom ett år från det att detta beslut har vunnit laga kraft. I annat fall går rätten till ersättning eller inlösen förlorad.

Länsstyrelsen vill erinra om att även andra lagar, förordningar och föreskrifter än reservatsföreskrifterna gäller för området, bland annat:

- regler om fridlysning av växter och djur (8 kap miljöbalken) och artskyddsförordningen (2007:845),
- bestämmelser om markavvattnings. Markavvattnings kräver alltid dispens (förbud gäller i hela Blekinge) och tillstånd enligt 11 kap 13-14 §§ miljöbalken,
- föreskrifterna i kulturmiljölagen (1988:950),
- förbud mot nedskräpning utomhus på en plats som allmänheten har tillträde till eller insyn till, 15 kap 26 § miljöbalken,
- terrängkörningslagen (1975:1313) och terrängkörningsförordningen (1978:594) med vissa förbud mot körning i terräng,
- jaktlagen (1987:259) och jaktförordningen (1987:905) om jakt inom området. De tider som gäller för jakt på vilt av olika slag anges i bilaga 1 till jaktförordningen (allmänna jakttider). I denna förordning §§ 16–19, regleras även nyttjandet av hund vid jakt och eftersök,
- begränsningar för jakt med blyhagel med stöd av 14 b § förordning (1998:944) om förbud m.m. i vissa fall i samband med hantering, införsel och utförsel av kemiska produkter. Patroner som är laddade med blyhagel får inte användas vid skytte som inte är jakt, vid jakt på våtmarker eller vid jakt över grunda delar av öppet vatten,

- lagen om tillsyn över hundar och katter (2007:1150), bland annat rörande skyldigheten att hundar ska hållas under tillsyn och hindras från att springa lösa i marker där det finns vilt,
- Elsäkerhetsverkets starkströmsföreskrifter.

Om en begäran om utökning av elnätet görs har vissa kraftledningsbolag anslutningsplikt och de kan då inte neka en anslutning till elnätet. Om det i framtiden blir aktuellt med förändring av elnätet och/eller nyanslutning inom eller i närheten av reservatsområdet, ska förändring av elnätet tillståndsprövas.

Beskrivning av området

Naturreservatet Tararps jättegrytor domineras av ett par urbergsryggar med en mellanliggande svacka i söder och ett våtmarksområde i norr. Den södra delen av området karaktäriseras av ett tiotal större och mindre jättegrytor. Grytorna är istida bildningar som har formats under kvartär tid (2,6 miljoner år sedan till nutid) genom slipning av stenar och grus i strömmande isälvsvatten. Den inledande gropbildningen påbörjades dock troligen betydligt tidigare, under mesozoikum (252–66 miljoner år sedan), då urberget utsattes för omfattande djupvittring i ett tropiskt fuktigt klimat och mindre vittringsgropar uppstod i bergytorna. Vittringsgroparna skyddades sedan under årmiljoner av överlagrade sedimentära bergarter, innan sedimentbergarterna eroderades bort och urbergsytan åter blottades. Under istiderna har sedan isälvar forsat fram i sprickor i och under landisarna och fört med sig stenar och grus, som ibland fastnat roterande i vittringsgropar och där fortsatt mejsla ur och förstora groparna till djupa urholkningar i berggrunden, jättegrytor. Vissa av jättegrytorna i Tararp bär spår av koncentrisk slipning. Det har inte undersökts om det finns några löparstenar kvar i botten av några grytor i Tararp, men enligt uppgifter från en undersökning på 1940-talet påträffades då i en av grytorna ”rullstensgrus hopkittat av järnutfällningar”. Tararps jättegrytfält blev utpekad som naturminne år 1966 och är även klassat som en Övrig kulturhistorisk lämning av Riksantikvarieämbetet, Naturföremål/-bildning med bruk, tradition eller namn (L1979:4384, RAÄ-nummer: Asarum 103:1).

Naturreservatets högsta punkt ligger 67 meter över havet på en bergrygg i sydost och dess lägsta punkt 45 meter över havet i söder. Våtmarken i norr ligger på omkring 55-60 meter över havet. Naturreservatet ligger därmed i huvudsak kring högsta kustlinjen, som häromkring ligger på en nivå av 60-65 meter över havet. Jordarna domineras av sandig morän och området ligger på Tararps bys tidigare utmarker.

Naturreservatets södra, bergiga delar karaktäriseras av *Näringsfattig ekskog* (9190) med stort inslag av tall samt *Näringsfattig bokskog* (9110). Skogarna är till stora delar flerskiktade och olikåldriga, med beståndsåldrar på upp emot 150 år. Den skogliga kontinuiteten är sannolikt lång. En rågångskarta från år 1781 anger att det fanns ”Stor Boke Skog” i omgivningarna. På tidigare åkermarker inom reservatet står medelålders blandskogar. Bitvis finns ett påtagligt inslag av gran i reservatets skogar, såväl äldre som yngre. Andra arter i träd- och buskskikt är avenbok, lönn, asp (även grov), björk, lönn, rönn, en, hassel och vildkaprifol. Fältskiktet präglas av ljung, blåbär, lingon, ekorrbar, skogsstjärna, ängskovall och smalbladiga gräs. Ett tjugotal mossor har noterats i skogsmarkerna och på öppna hållmarker, bland annat skogsbjörnmossa, krushättemossa och långfliksmossa. På lövträd finns lavar som glansfläck och rostfläck. Ett tiotal svampar

har också påträffats, bland annat lönnästing, vårplätt och snyltrödgömming. Samtliga tre har endast ett fåtal fynd i Blekinge och snyltrödgömmingen endast ett tjugotal rapporterade fynd i hela landet, men sannolikt är alla tre arterna förbisedda

I norr utbreder sig en våtmark, vars centrala delar utgörs av *Öppna mossar och kärr* (7140), omgivet av en blöt lagg och aldominerad *Lövsumpskog* (9080). Kärret är igenväxande med videbuskage, medan det, utöver al, även finns bland annat björk, tall och inträngande gran i sumpskogspartierna. Trädskiktet är olikåldrigt och beståndsåldern omkring 100 år. I fältskiktet finns bland annat missne, vattenblink, vattenklöver, bredkaveldun och stagg. Mossvegetationen i våtmarken domineras av skuggstjärnmossa och spärpvitmossa, med inslag av bland annat granvitmossa och liten räffelmossa.

Det har inte påträffats några historiska uppgifter om att det har bedrivits slätter i våtmarken. Våtmarkens tillrinning sker i huvudsak från norr och i mindre omfattning från öster, medan den naturliga avrinningen sker åt sydväst, till Mieån. Våtmarken avvattnas även söderut, via ett grävt, bitvis stensatt dike, som tillkom i slutet av 1800-talet.

Mindre hackspett uppehåller sig regelbundet i området. Andra fåglar som har noterats är bland annat korp, större hackspett, morkulla, nötväcka, trädkrypare, gärdsmyg, rödhake och svartmes. På en högstubbe i lövsumpskogskanten finns äldre hackspår efter spillkråka.

En markväg som leder genom naturreservatet i öst-västlig riktning är bitvis en hålväg och finns även med på en rågångskarta från år 1781, då benämnd sommarvägen ("Sommar Vägen"). Där vägen passerar diket finns en stenbro. Andra kulturhistoriska lämningar i området är stenmurar i äldre ägo- och markslagsgränser samt odlingsrösen från tidigare åkerbruk.

Tararps jättegrytor är ett populärt besöksmål för närboende och andra som känner till platsen. Längs Tararpsvägen i väster finns en besöksparkering och en informationsskylt om jättegrytsområdet. Den gamla markvägen leder österut från parkeringen genom reservatet och viker vid reservatets östra gräns norrut. Genom jättegrytsområdet går en markerad stig i en rundslinga förbi jättegrytorna. De flesta av de större grytorna är inhägnade. På en berghäll i väster finns en rastplats med bord och bänkar.

I naturreservatets nordöstra del finns ett jakttorn och en åtel (se beslutsbilaga 2, karta "Föreskriftsområden"), där jakt på främst vildsvin bedrivs. Det finns inga siktgator inom naturreservatet.

Konsekvensutredning

Enligt 3 § förordning (2024:183) om konsekvensutredningar framgår att "inför att en förvaltningsmyndighet ska besluta om föreskrifter eller allmänna råd ska en konsekvensutredning tas fram och dokumenteras". De föreskrifter som avses är de föreskrifter som är normföreskrifter, vilket när det gäller naturreservat är ordningsföreskrifterna enligt 7 kap. 30 § miljöbalken (de så kallade C-föreskrifterna i reservatsbeslutet). Enligt 4 § samma förordning får myndigheten göra undantag från kravet på konsekvensutredning om myndigheten bedömer att det saknas skäl att genomföra en konsekvensutredning. Ett sådant skäl är att kostnadsmässiga och andra konsekvenser av föreskrifterna för allmänheten eller i övrigt är så små att det inte behövs.

Länsstyrelsen bedömer att de beslutade ordningsföreskrifterna för naturreservatet Tararps jättegrytor behövs för att tillgodose syftet med naturreservatet. Konsekvenserna för allmänheten, näringsidkare och övriga intressenter bedöms vara så små att en särskild konsekvensutredning enligt nämnda förordning inte behöver upprättas.

Beslutets förenlighet med riksintressen, planer och områdesbestämmelser

Naturreservatet berörs av riksintresse Totalförsvär militär del enligt 3 kap. miljöbalken, i form av Lågflygningsområde med påverkansområde, Påverkansområde väderradar FM samt MSA-område. Länsstyrelsen bedömer att ett skydd av området är förenligt med nämnda riksintresse.

Naturreservatet berörs inte av någon regionplan, kommunal översiktsplan, detaljplan, eller andra områdesbestämmelser.

Reservatsbildningen utgör en från allmän synpunkt lämplig användning av mark- och vattenresurserna i enlighet med hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken.

Avvägning mellan allmänna och enskilda intressen

Det aktuella naturreservatet har tillkommit genom ombildande och utökning av naturminnet Tararps jättegrytor, ursprungligen bildat år 1966, efter förfrågan från en av fastighetsägarna. Området har stora natur- och friluftsvärden och reservatsbildningen ökar möjligheterna att långsiktigt bevara dessa värden. Naturreservatet tillhör därmed en kategori av områden som har hög prioritet i arbetet med att skydda värdefull natur. Länsstyrelsen bedömer att de allmänna intressena gällande områdets höga natur- och friluftsvärden överväger den enskildes rätt till viss användning som kan påverka området negativt. Vid avvägning enligt 7 kap. 25 § miljöbalken har Länsstyrelsen funnit att föreskrifterna inte går längre i inskränkning av enskilds rätt att använda mark och vatten, än vad som krävs för att syftet med skyddet ska uppnås.

Fastställelse av skötselplan

En skötselplan skall ingå i varje beslut om bildande av ett naturreservat. Skötselplanen ska fastställas för naturreservats långsiktiga vård och ska ses som vägledande, men är inte juridiskt bindande. Finns det särskilda skäl får skötselplanen fastställas efter det beslutet om bildande av reservatet har fattats. Vid behov kan skötselplanen uppdateras och en ny version fastställas, utan att ett nytt reservatsbeslut tas, under förutsättning att skötselplanen inte strider mot gällande beslut.

Med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. fastställer Länsstyrelsen bifogad skötselplan för naturreservatet (beslutsbilaga 3).

Förvaltning

Länsstyrelsen Blekinge är förvaltare av naturreservatet.

Ärendets beredning

En av fastighetsägarna kontaktade Länsstyrelsen våren 2024 för att höra om det gick att ändra naturminnets gräns, som var från år 1966. Gränsen var ganska schematiskt inritad,

så bland annat delar av en åker samt igenväxande öppen mark ingick i naturminnet, samtidigt som en av jättegrytorna i princip genomsks av gränsen. Vid besök på plats tillsammans med fastighetsägaren tog Länsstyrelsen upp frågan om att titta på möjligheterna att ombilda naturminnet till ett naturreservat, för att få bättre förutsättningar att sköta områdets geovetenskapliga och biologiska naturvärden, samt i samband med det justera gränserna så de bättre överensstämde med områdets skyddsvärda delar, vilket fastighetsägaren ställde sig positiv till. Vid gränsjusteringen skulle åkermarken i söder och den igenväxande marken i sydväst ritas bort, medan ädellövskog i öster istället skulle läggas till.

Efter att myndighetssamråd skett med Naturvårdsverket, som godkänt vidare arbete med reservatsobjektet, togs i början av hösten 2024 kontakt med den andra fastighetsägaren, som också hade mark inom naturminnet, och förslaget om ombildning till naturreservat presenterades. Fastighetsägaren var positiv till att låta Länsstyrelsen titta vidare på detta samt att eventuellt även utöka området med sin del av våtmarken, norr om jättegrytsområdet, i ett framtida naturreservat. Karlshamns kommun hade ett arrendeavtal på denna fastighetsägars mark för en besöksparkering till jättegrytsområdet. Även parkeringen, liksom markvägen mellan parkeringen och naturminnesområdet, lades in i förslaget till reservatsområde, för att kunna hantera tillgängligheten till reservatet.

Senare under hösten togs även kontakt med fastighetsägarna till den norra delen av våtmarken, vilka också var positiva till att Länsstyrelsen arbetar vidare med ett förslag till naturreservat för området.

I april 2025 ändrades gränsen för den av Riksantikvarieämbetet utpekade Övriga kulturhistoriska lämningen Tararps jättegrytfält (Naturföremål/-bildning med bruk, tradition eller namn, L1979:4384, RAÄ-nummer: Asarum 103:1), så den bättre skulle överensstämma med jättegrytsområdets utbredning samt i söder och sydväst sammanfalla med den blivande reservatsgränsen. Den hade tidigare haft samma avgränsning som naturminnesområdet.

Under januari-februari 2025 skedde värdering av fastigheterna och därefter förhandling. Intrångsavtal tecknades med samtliga fastighetsägare under mars-april 2025. Ett förslag till beslut och skötselplan arbetades fram under vintern-våren 2025 och skickades på remiss till sakägare och andra intressenter under första halvan av maj 2025, med sista svarsdatum 16 juni 2025. Remissen kungjordes också i ortstidning (i Blekinge Läns Tidning och i Sydöstran) samt i Post- och Inrikes Tidning 15 maj 2025.

Det inkom 11 svar på remissen, från en av fastighetsägarna, en grannfastighet, Skogsstyrelsen, Försvarsmakten, Västblekinge Ornitologiska Förening, E.ON, Räddningstjänsten Västra Blekinge, Naturskyddsföreningen i Karlshamn, Sveriges Geologiska Undersökning, Miljöförbundet Blekinge Väst och från Föreningen Blekinges Flora. Samtliga var positiva till eller hade inga invändningar mot reservatsbildningen. Några korrigeringar och tillägg har gjorts i texterna utifrån inkomna remissvar. Samtliga remissvar finns diarieförda i ärendet. Ett dokument som sammanfattar remissyttrandena, med Länsstyrelsens kommentarer, finns också diariefört i ärendet.

Beslutets giltighet

Detta beslut gäller från den dag då det vunnit laga kraft. Föreskrifterna enligt 7 kap 30 § miljöbalken träder i kraft den dag som framgår av kungörelsen i Blekinge läns författningssamling, och gäller omedelbart även om de överklagas.

Kungörelse

Med stöd av 27 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken mm kungörs beslutet i länets författningssamling samt i ortstidning. Beslutet kungörs även i Post- och Inrikes Tidningar. Sakägare anses ha fått del av beslutet den dag kungörelse varit införd i ortstidning.

Överklagande

Detta beslut kan överklagas hos regeringen, Klimat- och näringslivsdepartementet, inom tre veckor från den dag kungörelse om beslutet varit införd i ortstidning. Överklagan ska vara skriftlig och ska ha inkommit till Länsstyrelsen senast den 31 juli 2025 (dnr 511-6019-2024).

Deltagande

Beslut i detta ärende har fattats av länsråd Helena Morgonsköld.

I beslutet deltog även länsjurist Charlotte Olsson Scholz, antikvarie Magnus Petersson och naturreservatshandläggare Elisabet Wallsten, den sistnämnda som föredragande.

Helena Morgonsköld

Elisabet Wallsten

Denna handling har beslutats digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Bilagor:

1. Karta med naturreservatets avgränsning
2. Karta med föreskriftsområden
3. Skötselplan med tillhörande bilagor
4. Hur man överklagar

Så här hanterar Länsstyrelsen personuppgifter

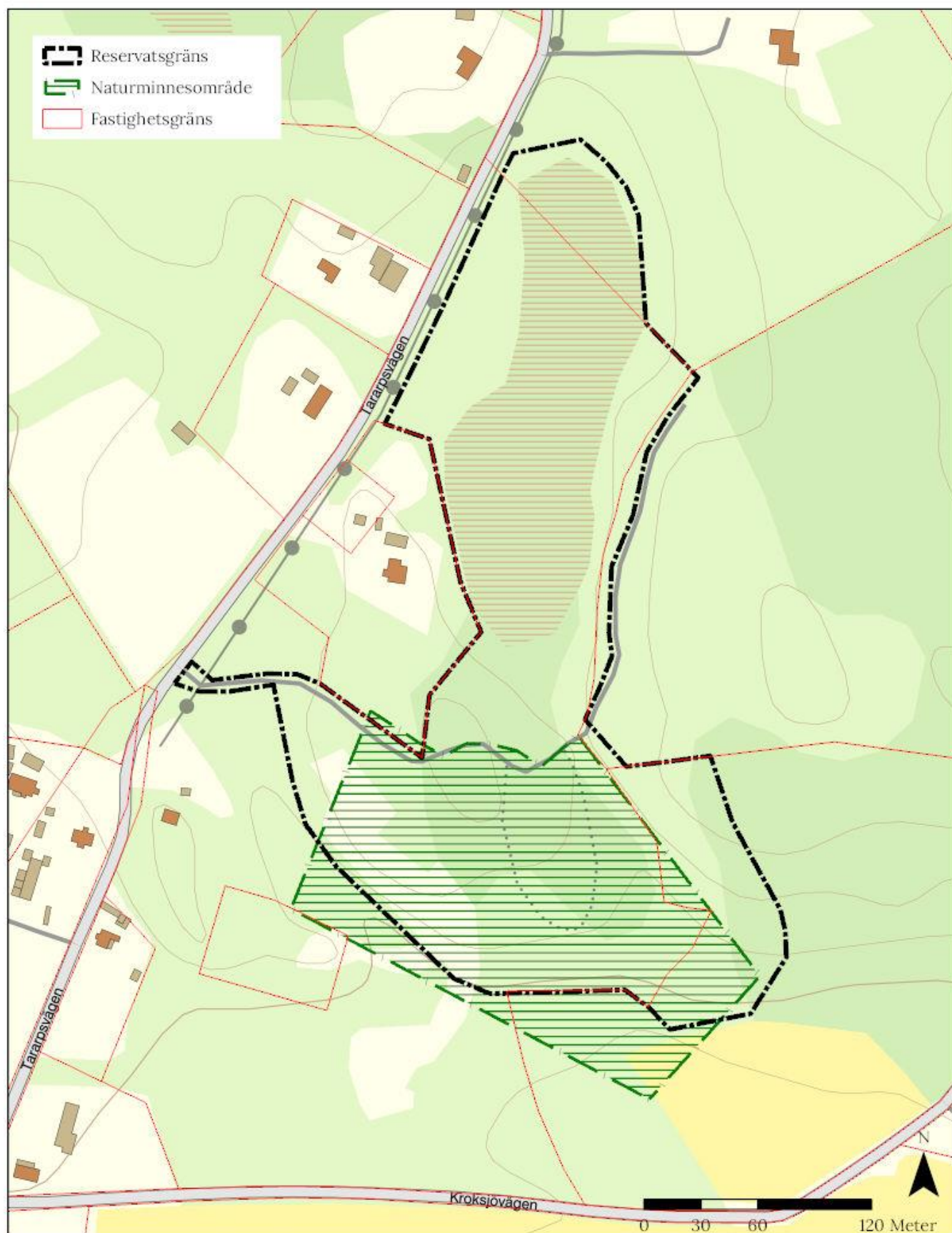
Information om hur Länsstyrelsen hanterar personuppgifter hittar du på www.lansstyrelsen.se/dataskydd

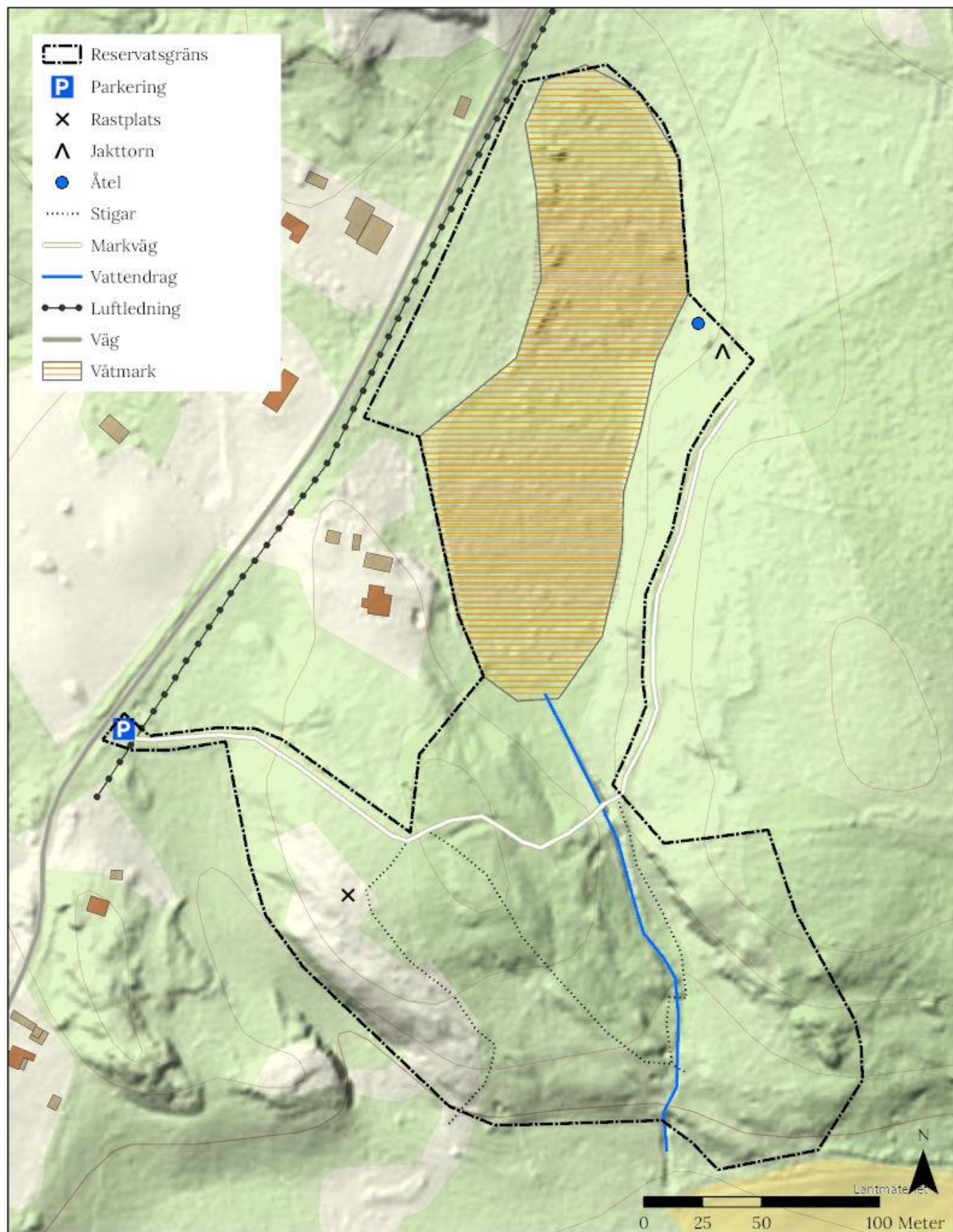

Naturreseptatet Tararps jättegrytor

Karlshamns kommun
Naturreseptatets avgränsning

Beslutsbilaga 1
511-6019-2024

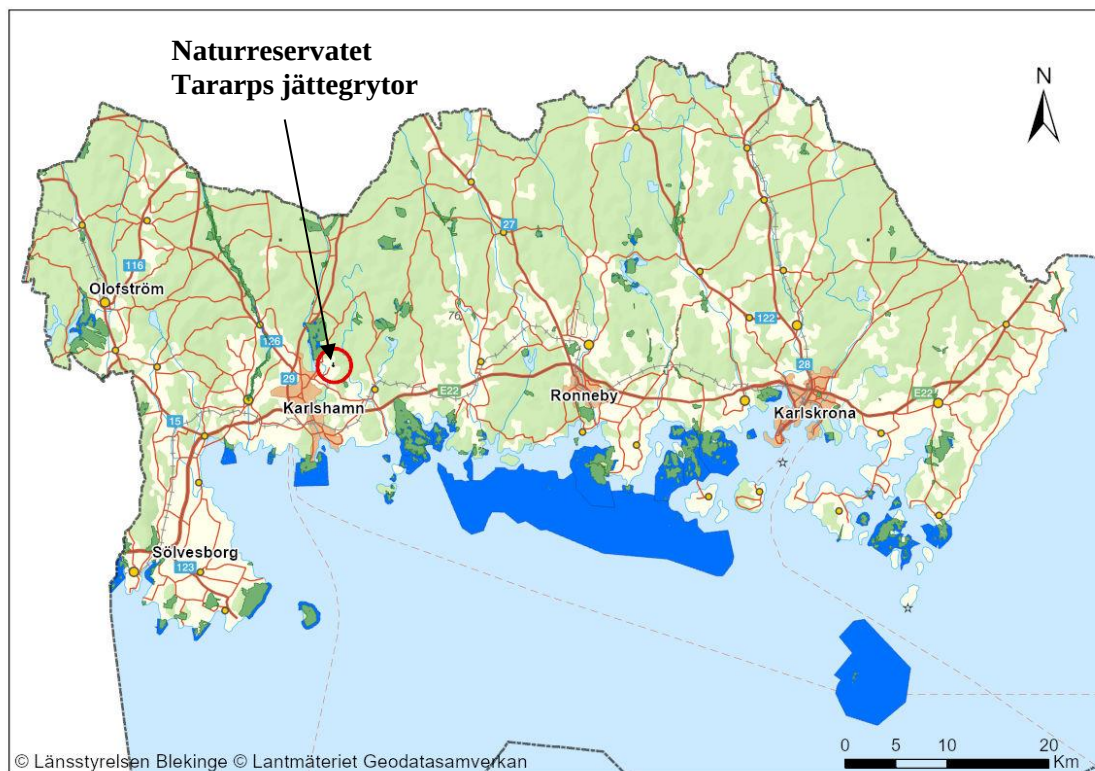

Skötselplan för naturreservatet Tararps jättegrytor

Karlshamns kommun

Figur 1. Naturreseptat Tararps jättegrytors läge i Blekinge. Grönmarkerade områden är länets naturreseptat på land och blåmarkerade områden är naturreseptat som sträcker sig ut i vattnet.

Titel:	Skötselplan för naturreseptat Tararps jättegrytor, Karlshamns kommun
Utgiven av:	Länsstyrelsen Blekinge
Planförfattare:	Elisabet Wallsten
Beställningsadress:	Länsstyrelsen Blekinge 371 86 Karlskrona Tfn: 010-2240000 blekinge@lansstyrelsen.se www.lansstyrelsen.se/blekinge
Copyright:	Länsstyrelsen Blekinge Innehållet i detta dokument får gärna citeras eller refereras till, med uppgivande av källa.
Foton:	Elisabet Wallsten/Länsstyrelsen, om inget annat anges Omslagsbild: Östra jättegrytan.

Innehållsförteckning

1. SYFTET MED NATURRESERVATET	4
2. BESKRIVNING AV OMRÅDET	5
2.1 ADMINISTRATIVA DATA	6
2.2 NATURFÖRHÅLLANDEN	7
2.2.1 Topografi, hydrologi och geologi	7
2.2.2 Vegetation och djurliv	9
2.3 HISTORISK SAMT NUVARANDE MARKANVÄNDNING	11
2.3.1 Det historiska landskapet	11
2.3.2 Nuvarande markanvändning	15
2.4 KLIMATPÅVERKAN	16
2.4.1 Klimatförändringar och klimatscenarier	16
2.4.2 Vilda kulturväxtsläktingar (Crop Wild Relatives)	16
2.5 KÄLLFÖRTECKNING	16
3 PLANERAD MARKANVÄNDNING OCH SKÖTSEL	19
3.1 ÖVERGRIPANDE MÅL FÖR SKÖTSELN	19
3.2 GENERELLA RIKTLINJER	19
3.3 INDELNING I SKÖTSELOMRÅDEN	21
3.4 MÅL OCH ÅTGÄRDER FÖR SKÖTSELOMRÅDEN	21
3.4.1 Skötselområde 1: Skog med begränsad skötsel	21
3.4.2 Skötselområde 2: Våtmark med viss skötsel	25
3.5 FRILUFTSLIV	27
3.5.1 Anordningar för friluftslivet	28
4 UTMÄRKNING AV RESERVATSGRÄNS	29
5 BRÄNDER OCH BRANDBEKÄMPNING	29
6 JAKT	30
7 TILLSYN, DOKUMENTATION OCH UPPFÖLJNING	31
7.1 TILLSYN ÖVER FÖRESKRIFTER	31
7.2 UPPFÖLJNING AV BEVARANDEMÅL	31
7.3 DOKUMENTATION AV SKÖTSELÅTGÄRDER	31
8 KOSTNADER OCH FINANSIERING	31
9 SAMMANFATTNING OCH PRIORITERING AV PLANERADE SKÖTSELÅTGÄRDER	32

SKÖTSELPLANEKILAGOR

Skötselplanebilaga 1: Översiktskarta

Skötselplanebilaga 2: Reservatsgräns, friluftsliv, med mera

Skötselplanebilaga 3: Topografi, jordarter och jättegrytor

Skötselplanebilaga 4: Markfuktighetskarta

Skötselplanebilaga 5: Naturtyper

Skötselplanebilaga 6 a-e: Markanvändning 1915-19, 1960, 1975, Nutid, Nutid IR-foto

Skötselplanebilaga 7: Skötselområden

1. Syftet med naturreservatet

Syftet med naturreservatet Tararps jättegrytor är att *skydda geologiskt intressanta och värdefulla naturmiljöer*, med särskilt fokus på områdets jättegrytor. Syftet är också att *bevara biologisk mångfald* och att *skydda, vårda och bitvis återställa biologiskt värdefulla naturmiljöer*, som ädellöv- och tallskogar, hållmarker och våtmarker i västra Blekinges sprickdalsterräng och ekskogsområde. Områdets prioriterade naturtyper, *öppna mossar och kärr* (7140), *lövsumpskog* (9080), *näringsfattig bokskog* (9110) och *näringsfattig ekskog* (9190), ska bevaras i gynnsamt tillstånd. Naturreservatet ska hysa gynnsamma strukturer, funktioner och livsmiljöer för prioriterade och andra skyddsvärda arter knutna till ovanstående naturmiljöer. Syftet är även att naturreservatet, inom ramen för bevarandet av naturmiljöer och biologisk mångfald, ska erbjuda allmänheten möjligheter till *friluftsliv i ett besöksvärt område* med höga upplevelsevärden.

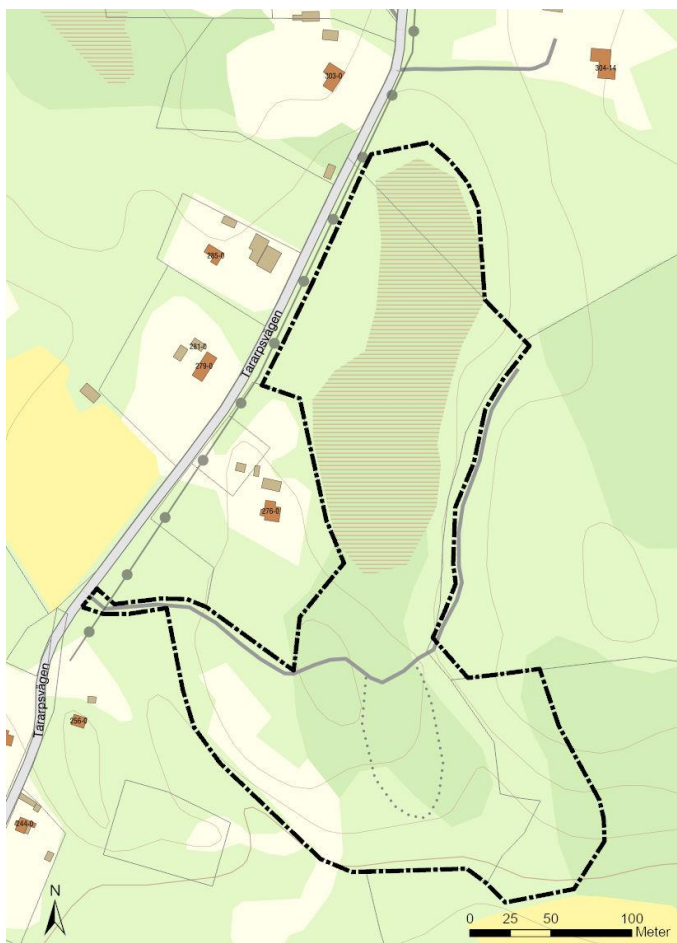
Syftet ska uppnås genom att områdets jättegrytor hålls fria från igenväxningsvegetation, skräp, nedfallna grenar, med mera, samt att eventuella nyupptäckta grytor synliggörs. Ädellöv- och tallskogarna samt lövsumpskogen och det öppna kärret ska i huvudsak utvecklas genom påverkan av naturliga störningar. Riktade naturvårdande skötselåtgärder sker dock vid behov, som exempelvis trädfällning, röjning, luckhuggning eller utglesning, för att återskapa och bibehålla en variation av glesare och tätare träd- och buskskikt, friställa värdefulla träd och buskar, förhindra igenväxning av det öppna kärret samt hålla tillbaka inträngande gran i reservatet. I den mån det kan påverkas inom ramen för naturreservatet ska områdets hydrologi vara så lik naturliga förhållanden som möjligt. Röjning av igenväxningsvegetation sker även vid behov vid friluftsanordningar samt vid kulturlämningar inom området. Eventuella invasiva främmande arter, liksom andra arter som kan hota reservatets naturvärden, bekämpas på lämpligt sätt.

Syftet ska även uppnås genom att friluftsanordningar i reservatet samt säkerhetsanordningar vid jättegrytor underhålls. Det ska även finnas tillgång till information om områdets naturvärden. Naturvärdena är i huvudsak överordnande friluftslivsvärdena.

2. Beskrivning av området

Naturreseptat Tararps jättegrytor ligger i de norra delarna av Tararps bys marker, 6 kilometer norr om Karlshamn (se Skötselplanebilaga 1 "Översiktskarta"). Reservatets areal är 6 hektar, varav drygt 2 hektar av områdets södra delar, jättegrytsområdet, har varit utpekats som naturminne sedan år 1966. Här finns ett tiotal större och mindre jättegrytor. Grytorna är i huvudsak istida bildningar, som har formats genom slipning av stenar och grus i strömmande isälvsvatten. Vissa av jättegrytorna i Tararp bär spår av koncentrisk slipning. Naturminnesområdet Tararps jättegrytsfält är klassat som en Övrig kulturhistorisk lämning av Riksantikvarieämbetet, Naturföremål/-bildning med bruk, tradition eller namn (L1979:4384, RAÄ-nummer: Asarum 103:1) (se Skötselplanebilaga 2 "Reservatsgräns, friluftsliv, med mera").

Naturreseptatet Tararps jättegrytor ligger i den naturgeografiska regionen "Blekinges sprickdalsterräng och ekskogsområde". Reservatet ligger på nivåer mellan 67-45 meter över havet, i huvudsak kring Högsta kustlinjen. Området karaktäriseras av berghöjder och svackor, blottade urbergshällar, sandiga moränjordar, samt i norr mer utbredda torvjordar. Fastmarkerna domineras av olikåldriga, flerskiktade, näringsfattiga ek-, tall- och bokskogar, som sannolikt har lång trädkontinuitet. På ett par tidigare åkermarksytor står medelålders blandskog. I våtmarken i norr finns ett kärr igenväxande med videbuskage samt en aldominerad lövsumpskog. Våtmarksområdet är påverkat av dikning. I fältskiktet finns bland annat gott om missne. Mindre hackspett uppehåller sig regelbundet i området. Inom naturreseptatet är graninslaget bitvis påtagligt. Tararps jättegrytor ligger i kanten av den i grön infrastruktur utpekade värdetrakten Kustbygden Pukavik–Ronneby (KG0006, naturtyp Ädellöv-/tall-/blandskog).

Figur 2. Naturreseptatet Tararps jättegrytors gräns är markerad med punktstreckad svart linje. © Länsstyrelsen Blekinge © Lantmäteriet Geodatasamverkan.

Tararps och kringliggande byars marker har sannolikt varit kontinuerligt bebodda sedan förhistorisk tid, vilket bland annat indikeras av fornlämningar, somstensättningar daterade till bronsålder - järnålder (cirka 1700 f.Kr - 1050 e.Kr), förhistoriska boplatssområden och lämningar efter fossila åkrar. Inom naturreseptatet, som ligger på Tararps bys gamla utmarker, har inga fornlämningar påträffats. En markväg som leder genom

naturreservatet i öst-västlig riktning (se Skötselplanebilaga 2 ”Reservatsgräns, friluftsliv, med mera”) har funnits här länge. Den är bitvis en hålväg och finns med på en rågångskarta från år 1781, då benämnd sommarvägen (”Somar Vägen”) (se figur 13-14). Där vägen passerar ett grävt, bitvis stensatt dike finns en stenbro (se figur 15). Andra kulturhistoriska lämningar inom reservatet är stenmurar i äldre ägo- och markslagsgränser samt odlingsrösen från tidigare åkerbruk.

Tararps jättegrytor är ett relativt lättåtkomligt område för besökare. Längs Tararpsvägen finns en besöksparkering, från vilken en rundslinga går via markvägen och en markerad led genom jättegrytsområdet (se Skötselplanebilaga 2 ”Reservatsgräns, friluftsliv, med mera”). På en berghöjd intill markvägen finns en rastplats med bord och bänkar.

2.1 Administrativa data

Tabell 1. Administrativa data.

Objektnamn	Naturreservatet Tararps jättegrytor
Objektnummer	10-02-131
Skyddsform	Naturreservat
Beslutsdatum	
Reservatsförvaltare	Länsstyrelsen Blekinge
Natura 2000-objektkod	---
Kommun	Karlshamn
Lägesbeskrivning	4 kilometer nordost om Asarums kyrka, 6 kilometer norr om Karlshamn (fågelvägen)
Centrumkoordinater	X: 492725 Y: 6231688 (SWEREF 99 TM)
Kartor	Kartbladsindex rutnät 5 km: 62E 3j SV Ekoruta: 03E6i Topografiska kartan: 3E NO Karlshamn Ekonomiska kartan: 3E 6i Froarp (034 68)
Totalareal (hektar)	6,0
Landareal (hektar)	6,0
Fastigheter	Del av Tararp 1:9, 1:10, 1:12 och 3:5
Nyttjanderätter	Jakt
Miljöövervakning/forskning	---
Naturtyper	Areal (hektar)
Skogsmark Natura 2000	Totalt 5,4 hektar, varav: Lövsumpskog (9080) 1,0 hektar Näringsfattig bokskog (9110) 0,9 hektar Näringsfattig ekskog (9190) 3,1 hektar
Övriga	Blandskog (ej Natura-typ), 0,4 hektar
Öppna våtmarker Natura 2000	Totalt 0,6 hektar, varav: Öppna mossar och kärr (7140) 0,6 hektar
Rödlistade arter	Grönsångare (<i>Phylloscopus sibilatrix</i>) – nära hotad (NT) Mindre hackspett (<i>Dryobates minor</i>) – nära hotad (NT)
Prioriterade bevarandevärden	
Naturmiljöer/Markslag	Ädellöv- och tallskogar, hållmarker, våtmark

Naturtyper	Öppna mossar och kärr (7140), Lövsumpskog (9080), Näringsfattig bokskog (9110), Näringsfattig ekskog (9190)
Strukturer och funktioner	Goda livsmiljöer för arter naturligt hemmahörande i området, naturlig artsammansättning, naturlig näringsstatus, skogsmarker med en mosaik av glesare trädskikt och luckighet och gläntor samt mer slutet trädskiktet i miljöer som kräver stabilt mikroklimat, skogskontinuitet med varierad åldersstruktur och ett påtagligt inslag av gamla grova och/eller senvuxna träd samt ersättare till dem, god tillgång på hålträd samt stående och liggande död ved i olika former och nedbrytningsstadier, död ved i våta/fuktiga miljöer, socklar i lövsumpskog, stabilt eller tillväxande torvtäcke i myrmarken, naturliknande hydrologi, fuktstråk och vattendrag, hållkarsmiljöer i jättegrytor, hållmarker, stenmurar
Arter	Missne, mindre hackspett
Geovetenskap	Områdets jättegrytor, såväl större som mindre, med deras strukturer samt eventuella löparstenar eller andra glacifluviala bottensediment
Friluftsliv	Geovetenskapligt besöksobjekt, naturupplevelse

2.2 Naturförhållanden

2.2.1 Topografi, hydrologi och geologi

Naturresevatets topografi är varierad med berghöjder som växlar med svackor. Områdets högsta punkt ligger drygt 67 meter över havet och återfinns på bergryggen vid resevatetsgränsen i sydost (se Skötselplanebilaga 3 "Topografi, jordarter och jättegrytor"). Våtmarken i norr ligger omkring 55-60 meter över havet. Våtmarkens tillrinning sker främst från norr samt i liten omfattning från högre liggande marker i öster, medan avrinningen sker åt sydväst till Mieån samt söderut via ett grävt dike (se Skötselplanebilaga 4 "Markfuktighetskarta" och figur 3). En bit nedströms markvägen, som genomkorsar resevatet, blir vattendraget lite mer naturliknande (se figur 4), där det rinner fram i en svacka mellan bergryggarna. Längst i söder bildar vattendraget ett litet vattenfall, där den faller över en bergkant ner till drygt 45 meter över havet. Detta vatten rinner sedan vidare ner mot Agnsjön i sydsydost. Naturresevatet ligger på en vattendelare, där de norra och sydvästra delarna ligger inom huvudavrinningsområdet Mieån (SE85000), medan de sydöstra delarna tillhör huvudavrinningsområdet Kustområde (SE84085).

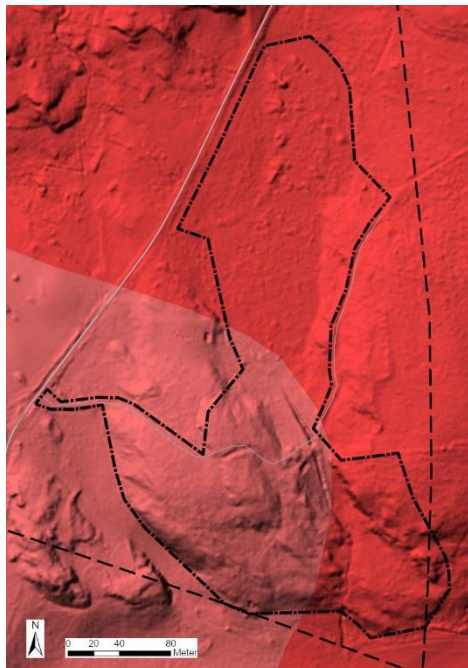
Figur 3. Det grävda diket vid våtmarkens utlopp

Figur 4. Vattendragets södra del

Berggrunden inom naturreservatet består av två olika typer av sura intrusivbergarter (se figur 5), bildade djupt nere i jordskorpan. De sydvästra delarna utgörs av en granodiorit med gnejsig struktur, bildad under svekokarelska orogenen, för 1 880-1 740 miljoner år sedan. Under den svekokarelska orogenen skedde bergskedjebildning som skapade huvuddelen av dagens berggrund i norra, östra och sydvästra Sverige samt i sydvästra Finland. I reservatets norra och östra delar består berggrunden av Spinkamåla-granit, som är en yngre, cirka 1 360 miljoner år gammal, granit med porfyrisk textur. Öster och söder om reservatet löper två sprickzoner fram.

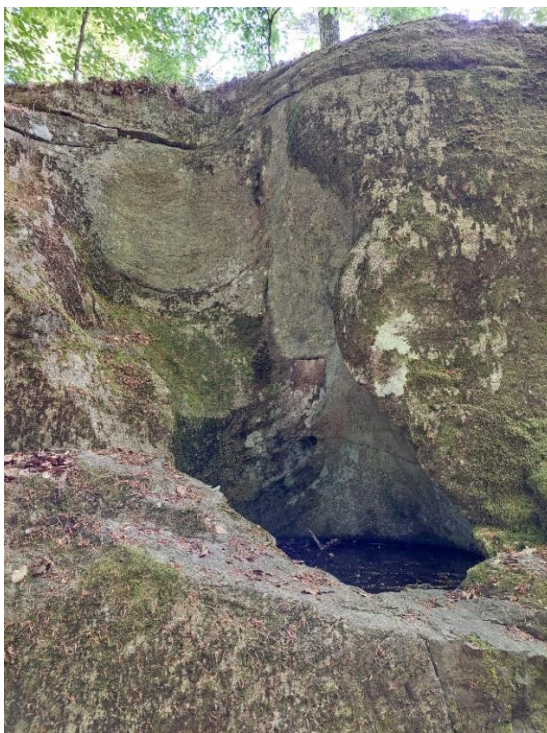
Figur 5. Naturreservatets berggrund. Granodiorit ljusrött, Spinkamålagranit mörkrött. Sprickzon svart streckad linje. Reservatsgräns svart punktstreckad linje. © Länsstyrelsen Blekinge © Lantmäteriet Geodatasamverkan © Sveriges Geologiska Undersökning

Naturreservatet ligger i huvudsak vid högsta kustlinjen (HK), som häromkring ligger på en nivå av 60-65 meter över havet. HK bildades i Östersjöstadiet Baltiska issjön vid den senaste landisens avsmältning, för drygt 14 000 år sedan. Ytjordarterna under HK har vanligen omlagrats och sorterats av vattnets svallande processer, medan osorterade moränjordar vanligen påträffas över HK eller i lägen skyddade från vattnets vågverkan under HK. I reservatets norra delar utbreder sig sandig morän, som i våtmarksområdet överlagras av kärrtorv (se Skötselplanbilaga 3 "Topografi, jordarter och jättegrytor"). Mot söder har merparten av jordarna svallats bort och det finns bara enstaka moräninslag mellan de blottlagda urbergsryggarna. Vid reservatsgränsen i söder tar sorterade jordar vid, dominerade av utbredda sandiga isälvsediment, med inslag av glacial silt och postglacial sand.

Naturreservatets södra delar karaktäriseras av ett jättegrytsområde, med såväl större som mindre grytor utmejslade i berggrunden (se Skötselplanbilaga 3 "Topografi, jordarter och jättegrytor" och figur 6-7). Grytornas bildande är främst kopplat till senare tidars istider, men deras ursprungliga bildande påbörjades troligen för mer än 100 miljoner år sedan. Urberget utsattes då för en omfattande djupvittring i ett tropiskt fuktigt klimat och det bildades mindre vittringsgropar i berggrunden. Efter att löst vittringsmaterial spolats bort och sedan hav kommit att täcka området bildades sedimentära bergarter av kalkskal, sand och lera. Dessa överlagrade och skyddade urbergets vittringsytor under årmiljoner. När området åter torrlagts eroderades de mjukare sedimentära bergarterna succesivt bort och så småningom framträdde den hårdare urberggrunden med sina vittringsytor igen. De senaste 2,5 miljoner åren, kvartär tid, karaktäriseras av ett flertal istider och mellanliggande isfria perioder. Under istiderna har isälvar, som runnit fram i sprickor i och under isarna, fört med sig stenar och grus, som ibland fastnat roterande i vittringsgropar och där fortsatt mejsla ur och förstora groparna till djupa urholkningar i berggrunden, jättegrytor. Det finns såväl större som mindre grytor i Tararp. De största är upp till ett par meter i diameter och ungefär lika djupa. Även vissa av de mindre är

förvånansvärt djupa i förhållande till deras diameter. En del av grytorna bär koncentrisk spår efter slipning i vatten. På botten av jättegrytor kan man ibland även hitta löparstenar, som blivit kvar när den senaste isälven och dess strömmande påverkan har försvunnit. Tyvärr har löparstenar dock i många fall försvunnit i samband med att man rensat ur och ”städat” grytor. Det har inte undersökts om det finns några löparstenar kvar i Tararps jättegrytor. I en av grytorna påträffades dock vid en undersökning på 1940-talet ”rullstensgrus hopkittat av järnutfällningar”.

Figur 6. Jättegryta med spår efter slipning.

Figur 7. Liten gryta.

2.2.2 Vegetation och djurliv

Naturresevatets södra, bergiga delar karaktäriseras av flerskiktade, olikåldriga ädellöv- och talldominerade skogar, med beståndsåldrar på upp emot 150 år. Inslaget av gamla, grova eller senvuxna träd är påtagligt och stora delar av området har sannolikt lång skoglig kontinuitet. Naturtypen *Näringsfattig ekskog* (Natura 2000-typ 9190) med stort inslag av tall präglar de tunnare jordartslagren kring hållmarkerna, medan *Näringsfattig bokskog* (9110) främst dominerar på lite djupare jordar (se Skötselplanebilaga 5 ”Naturtyper”). Bitvis finns ett påtagligt inslag av gran, såväl äldre som yngre. I träd- och buskskiktet återfinns även arter som avenbok, lönn, asp (även grov), björk, rönn, en och i lite rikare delar även hassel. Vildkaprifol klättrar på en del träd. Idegran har påträffats i lövskogen, men det är oklart om den står naturligt här eller om det är en trädgårdsrymning. I fältskiktet finns bland annat ljung, blåbär, lingon, ekorrbär, skogsstjärna, ängskovall och smalbladiga gräs.

Figur 8. Tall på hällmark i sydväst.

Figur 9. Bokskog i sydost.

Naturreservatets norra del domineras av en våtmark, vars centrala delar utgörs av ett kärr (naturtyp *Öppna mossar och kärr*, 7140), igenväxande med videbuskage. Kärret är omgivet av en blöt lagg och aldominerad *Lövsumpskog* (9080). Våtmarken är klassad som kärrskog, preliminär klass 2, i Skogsstyrelsens sumpskogsinventering. Våtmarkens naturliga avrinning sker västerut, men den avvattnas även söderut via ett grävt dike (se Skötselplanebilaga 4 ”Markfuktighetskarta” och figur 3). I sumpskogspartierna finns, utöver al, även bland annat björk, tall, varav en del grov, och inträngande gran. Trädskiktet är olikåldrigt med en beståndsålder på omkring 100 år. I det frodiga fältskiktet växer bland annat rikligt med missne samt vattenblink, vattenklöver, bredkaveldun och stagg.

Figur 10. Kärr med videbuskage. Figur 11. Lövsumpskog.

Figur 12. Liten gryta med andmat.

Väster och söder om våtmarken står yngre skogsbestånd på marker som i början av 1900-talet brukades som åkrar (se Skötselplanebilaga 6a ”Markanvändning åren 1915-19”).

Vattenytan i vissa av jättegrytorna täcks tidvis av andmat (se figur 12). I övrigt är artförekomster i jättegrytornas hällkarsmiljöer inte närmare undersökta. Beträffande naturreservatets kryptogamer så domineras mossvegetationen i våtmarken av skuggstjärnmossa och spärrvitmossa, med inslag av bland annat granvitmossa och liten räffelmossa. I skogsmarkerna och på öppna berghällar i jättegrytsområdet har ett tjugotal mossor

noterats, bland annat skogsbjörnmossa, krushättemossa och långfliksmossa. På lövträd finns lavar som glansfläck och rostfläck. Ett tiotal svampar har också noterats, bland annat lönnästring, vårplätt och snyltrödgömming. Den sistnämnda är en liten sporsäcksvamp som parasiterar på en annan sporsäcksvamp, björknästring. Samtliga tre har endast ett fåtal fynd i Blekinge och snyltrödgömmingen endast ett tjugotal rapporterade fynd i hela landet, men sannolikt är alla tre arterna förbisedda.

I våtmarken har åkergroda och vanlig groda hörts spela under våren. Mindre hackspett (rödlitad som nära hotad – NT) uppehåller sig regelbundet i reservatet och dess omgivningar. Andra fåglar som har noterats är bland annat korp, större hackspett, morkulla, koltrast, nötskrika, nötväcka, trädkrypare, grönsångare (nära hotad), lövsångare, gärdsmyg, rödhake och svartmes. På en högstubbe i lövsumpskogskanten finns äldre hackspår efter spillkråka (nära hotad). Bland däggdjur kan bland annat vildsvin, rådjur, räv, grävling, hare, ekorre och enstaka älg träffas på. Beträffande fladdermöss finns i dagsläget inga noteringar från området. Karlshamns kommun har låtit ta fram en Pre-Bat-analys över kommunen. Det är en GIS-analys som analyserar landskapet utifrån habitatkrav för skogslevande fladdermusarter. Den visar att skogsområdet runt Tararps jättegrytor får lite högre habitatvärden, medan området runt mossen får lägre habitatvärden, troligen på grund av lägre krontäckning. Miljöförbundet Blekinge Väst påpekar att framtida fladdermusinventeringar skulle kunna visa hur väl analysen stämmer.

2.3 Historisk samt nuvarande markanvändning

2.3.1 *Det historiska landskapet*

Tararp och kringliggande bymarker har sannolikt varit kontinuerligt bebodda sedan förhistorisk tid. Här finns fornlämningar i form av stensättningar daterade till bronsålder - järnålder (cirka 1700 f.Kr - 1050 e.Kr). Det finns även boplatsområden, där flinta och slagg från järnframställning har påträffats, liksom lämningar efter fossila åkrar, i form av röjningsröseområden med låga övertorvade röjningsrösen. Röjningsröseområden har ofta sitt ursprung i ett förhistoriskt ambulerande åkerbruk, som sedan övergått i mer kontinuerligt brukade åkrar från tidig medeltid eller senare. Inom naturreservatet har inga fornlämningar påträffats. Tararps jättegrytfält är dock av Riksantikvarieämbetet klassat som en Övrig kulturhistorisk lämning, Naturföremål/-bildning med bruk, tradition eller namn (L1979:4384, RAA-nummer: Asarum 103:1) (se Skötselplanbilaga 2 "Reservatsgräns, friluftsliv, med mera"). Man trodde förr att djupa gropar i berget var jättars kokkärl, vilket givit bildningarna deras namn – jättegrytor.

Det första skriftliga belägget för byn Tararp är enligt Institutet för språk och folkminnen (Isof) från 1570-talet, då det benämndes *Teruetorp*. Efterleden *torp* betyder 'nybygge, utflyttargård'. Förleden innehåller enligt Isof antingen genitiv av mansnamnet Torve eller substantivet *tarv* 'det som är nödigt eller behövligt', vilket innebär att betydelsen skulle kunna vara 'Torves nybygge' enligt den första varianten eller 'nybygget som i olika avseenden motsvarar berättigade önskemål' om förledens ursprung är *tarv*. Tararp har även skrivits *Terrerup*, innan det år 1591 började skrivas Tararp. Enligt Karl-Erik Lindström, boende intill reservatet, skulle namnet dock kunna ha en annan betydelse, där förleden "Tar" skulle ha anknytning till engelskans "tar", tjära, och kopplas till den export av tjära som skedde från trakten, via bland annat Järnavik, till England. Namnet skulle i så fall vara "den nya platsen att hämta tjära".

De äldsta kartorna från Tararps by är en ägobeskrivningskarta och en rågångsbestämningsskarta, båda från år 1753. I rågångskartans övre vänstra del finns några bergssymboler inritade och det står skrivet "Eskele kläm", vilket är svackan mellan reservatets sydvästra bergskant och nästa bergrygg, "Getaberget", i väster (se Skötselplanebilaga 2 "Reservatsgräns, fri-luftsliv, med mera"). Bergen inom reservatet har inga idag kända namn.

Via kartor och historiska beskrivningar kan man få ledtrådar till hur markerna har använts förr och olika naturmiljöers kontinuitet. På en mycket välritad rågångskarta från år 1781 finns reservatsområdet med och låg då inom "Tararp Bys Skog och Mark" (se figur 13). Reservatets våtmark är grönbrunstreckad på kartan, med namnet "Bränne Måse" inskrivet, medan kringliggande reservatsmarker är grönmålade med trädsymboler. Våtmarkens tillrinning norrifrån visas som ett ganska brett inritat vattenflöde, som kom från "Potttegyls Måse". Det finns även två tvärgående smalare mörkblå streck, där det i mossens östra kant bör vara en tillrinning (se även Skötselplanebilaga 4 "Markfuktighetskarta"), medan det västra bör utgöra avrinning åt sydväst till

Figur 13. Del av rågångskarta år 1781. Blå linje ungefärlig nuvarande reservatsgräns.

© Länsstyrelsen Blekinge © Lantmäteriet, Lantmäterimyndigheterna

Mieån. Dagens avrinning, via det grävda diket söderut från våtmarken, fanns inte vid denna tid. I de grönmarkerade skogsmarkerna norr om Bränne mosse står skrivet "Stor Boke Skog". Förr fanns stora bokskogar över hela bygden enligt Karl-Erik Lindström.

Nuvarande markväg (se figur 14), som leder genom reservatet i öst-västlig riktning söder om våtmarken och sedan viker norrut öster om våtmarken (se Skötselplanebilaga 2 "Reservatsgräns, friluftsliv, med mera"), kallas på rågångskartan från år 1781 "Somar Vägen" (sommarvägen) (se figur 13). Väster om våtmarken löpte "Winter Vägen" norrut. Våtmarken och tillrinningen från norr gjorde sannolikt vintervägen för blöt för att vara farbar när det inte var fruset. Sommarvägen och vintervägen gick ihop längre norrut. Direkt söder om reservatsområdet låg "Björn Åkers Lyckan" inom "Åker och Änge Wång till Tararp". En hägnad avgränsar dessa inägomarker från "Skog och Mark", som var byns utmarker. Det fanns även hägnadssymboler i bygränsen mot Nötabråne i väster.

Figur 14. Del av markvägen, benämnd "Somar Vägen" år 1781.

Ett storskifte genomfördes i Tararp år 1805. Även denna kartan visar att naturreservatet ligger på byns dåvarande utmarker, direkt gränsande mot inägomarkerna i söder. Gränsen mellan inägo- och utmarker sammanfaller väl med jordartskartans gräns mellan de i söder sorterade glaciala och postglaciala sanddominerade jordarna, som var mer lättbrukade, och de norr därom mer svårödlade områdena med moränjordar och blottade bergghällar (se Skötselplanebilaga 3 "Topografi, jordarter och jättegrytor"). Våtmarken är på storskifteskartan uppdelad i en grönstreckad nordlig del och en gulstreckad sydlig. På den södra delen av våtmarken står ett namn otydligt skrivet, troligen samma som på rågångskartan från år 1781, "Bränne Måse". Markvägarna söder och öster respektive väster om våtmarken är också markerade på denna kartan. 1781 års "Björn Åkers Lycka" på inägomarken söder om reservatet var fortfarande åkermark. Öster om den, vid södra foten av reservatets bergryggar, låg ett ängsgärde.

År 1847 genomfördes ett laga skifte i Tararps by. Kartan i Lantmäteriets arkiv är tyvärr mycket sliten och siffror och detaljer mycket svårtydda. Hela det nuvarande naturreservatet verkar dock ha legat inom det område som i beskrivningen kallas "Brändamossestycket". Området var klassat som avrösningmark, det vill säga jord som inte bedömdes som odlingsvärd, och styckets delområden bestod av allt från olika typer av fuktigare marker, som mosse, mossbundet kärr, kärr, kärrlagg, kurra och sidd, via torrare jemnländ mark och backe till stembundet, skärf och hall (ett äldre ord för blottade bergghällar). Enligt beskrivningen fanns det även två mindre åkerytor inom området, men de har inte kunnat lokaliseras på den otydliga kartan.

I början av 1900-talet hade enligt Häradsekonomiska kartan byns areal uppodlad mark ökat betydligt och inom det nuvarande reservatet fanns åkermarker såväl söder som väster och norr om våtmarken (se Skötselplanebilaga 6a "Markanvändning åren 1915-19"). De fastmarker som inte var uppodlade var lövskogsbeklädda (cirkelsymboler på kartan), liksom delar av våtmarken. Barrträdssymboler (stjärnor) saknas inom reservatsområdet på Häradskartan, men tall bör ha funnits, åtminstone på hållmarkerna, även vid denna

tid. Hur tätt trädsiktet var inom området vid den här tiden är svårt att avgöra utifrån kartan. Trädsymbolerna i våtmarken är glesare grupperade än på kringliggande marker, men om det avspeglar det verkliga trädsiktets utbredning är osäkert. Trädsiktet i våtmarken bedöms dock idag ha en beståndsålder på omkring 100 år. Diket som avvattnar våtmarken söderut finns inte inritad på kartan, men enligt uppgift från Karl-Erik Lindström ska det ha grävts i slutet av 1800-talet. Våtmarken ska i samband med detta ha sänkts flera meter. Därefter kördes ett stort antal lass sand och grus ut på marken mellan nuvarande våtmarken och nuvarande Tararpsvägen, för att kunna odla där. På Härads-kartan är sedan detta område angivet som åker (åkern väster om våtmarken). Under 1:a världskriget ska det ha tagits torv i våtmarken, till industrin i Karlshamn och till tegel-bruken.

Häradskartan visar också att det skett vissa förändringar vad gäller vägnätet jämfört med 1700- och 1800-talskartorna. Väster om våtmarken hade "vintervägen" höjts och blivit en permanent väg, byggd som nödhjälpsarbete under 1:a världskriget, enligt uppgift från Karl-Erik Lindström. Den markväg ("sommarvägen" år 1781) som löper genom reser-vatet, söder om våtmarken, och sedan vinklar norrut öster om våtmarken, och som tidi-gare gick ihop med "vintervägen" en bit längre norrut, slutade nu i början av 1900-talet vid en åker öster om naturreservatet. Fortsättningen norrut hade sannolikt spelat ut sin roll när våtmarken sänktes och "vintervägen" höjdes och omvandlades till den perma-nenta Tararpsvägen. Längs "sommarvägen" inom reservatet finns en stenbro (se figur 15), där markvägen korsar det grävda diket. Stenbron är vällagd och i anslutning till denna är diket stensatt, vilket tyder på att det förekom en hel del transporter längs mark-vägen när bron byggdes. Detta var sannolikt i samband med att diket grävdes i slutet av 1800-talet, innan "vintervägen" höjdes och blev en permanent väg.

Det finns en ortofotokarta från år 1940 över området. Då ser det ut att vara ett relativt tätt trädsikt i våtmarken. På ortofotokartan syns även diket, som löper i nord-sydlig riktning över åkermark söder om våtmarken. En ortofotokarta från år 1960 visar att åk-rarna inom naturreservatet då fortfarande brukades (se Skötselplanebilaga 6b "Markan-vändning år 1960"). Trädsiktet i våtmarken var ganska tätt. På fastmarkerna fanns in-slag av barrträd i lövskogarna. År 1975 hade åkern söder om våtmarken vuxit igen och åkern väster om våtmarken började också beskogas, liksom flera andra åkermarker i närområdet (se Skötselplanebilaga 6c "Markanvändning år 1975"). Åkern i norr verkade dock fortfarande ha varit i bruk. Trädsiktets täthet i skogsmarkerna ser ut att vara något glesare än idag (se Skötselplanebilaga 6d-6e "Markanvändning nutid").

Andra kulturhistoriska lämningar i området är stenmurar i äldre ägo- och markslags-gränser. I backen ner mot våtmarken i nordost finns ett område med odlingsrösen (se fi-gur 16), där jorden brukats vid någon tidpunkt. Det har inte lokalisats några åkerytor här på någon av byns historiska kartor, men rösena är ganska toppiga och intakta, så det är sannolikt inte förhistoriska röjningsrösen. Markägaren påpekar även att det finns ett stort gångjärnliknande föremål i stenmuren här, mellan området med odlingsrösen och "sommarvägen". På vissa berghällar i söder finns det spår av stenhuggning i mindre om-fattning, där man enligt uppgift har tagit stenar till husgrunder i byn. I Eskele kläm, väs-ter om reservatet (se Skötselplanebilaga 2 "Reservatsgräns, friluftsliv, med mera"), har det även tagits sand till husbehov.

Figur 15. Stenbron

Figur 16. Äldre odlingsrösen i skogsparti i nordost.

2.3.2 Nuvarande markanvändning

Området närmast kring jättegrytorna har varit utpekad som naturminne sedan år 1966. I resolutionen står att läsa ”Enär ifrågavarande jättegrytsfält får anses vara av den märkliga beskaffenhet, att det bör särskilt skyddas och vårdas...”. Föreskrifterna förbjöd bergssprängning eller annat stenarbete, liksom bortforsling av stenar eller andra fyllnadsmassor.

Inom huvuddelen av det nuvarande naturreservatet har det inte bedrivits något aktivt skogsbruk sedan jättegrytsområdet utpekades som naturminne. Död ved har dock plockats bort i viss omfattning inom hela området och i sydost har mindre huggningar skett. Det finns en åtel och ett jakttorn i nordost (se Skötselplanebilaga 2 ”Reservatsgräns, fri-luftsliv, med mera”), där jakt på främst vildsvin bedrivs. En luftledning ligger inom reservatet på en liten yta vid parkeringen i sydväst.

Tararps jättegrytor är ett relativt lättillgängligt och populärt besöksmål. Karlshamns kommun har haft besöksparkeringen längs Tararpsvägen sedan åtminstone 1980-talet. Från denna löper den gamla markvägen upp i området, till vilken en markerad stig ansluter, som leder igenom jättegrytsområdet. Vissa av de större grytorna är inhägnade av säkerhetsskäl (se figur 17). Det finns även en rastplats med ett bänkbord på en berghäll (se figur 18) i närheten av markvägen.

Figur 17. Inhägnad jättegryta.

Figur 18. Rastplats.

2.4 Klimatpåverkan

2.4.1 Klimatförändringar och klimatscenarier

De pågående klimatförändringarna innebär att torka och värmeböljor kommer att bli allt vanligare. Under referensperioden 1971–2000 var antalet *høgsommardyg*n per år för Blekinge län 13,4 enligt SMHI. Om klimatet utvecklas enligt utsläppsscenario RCP 8,5 kommer antalet høgsommardygna att öka med ytterligare 21,8 dygn för perioden 2041–2070 jämfört med referensperioden. En längre period utan nederbörd kan leda till allvarlig torka.

Klimatscenarierna visar tydligt att *vegetationsperiodens* längd ökar och att den kommer att fortsätta öka i framtiden, vilket kan påverka naturreservatets artsammansättning. Idag är vegetationsperioden i Blekinge 211 dagar, men i ett framtida klimat (år 2041–2070) beräknas den öka med 64 dygn (RCP 8,5). En längre vegetationsperiod ger mer avdunstning från vegetationen, vilket bidrar till vattenbrist under sommarhalvåret, då avdunstningen bedöms bli större än nederbörden. En förlängd vegetationsperiod kan dock delvis även ge positiva effekter. Bland annat får gamla träd en bättre tillväxt och kan klara insekts- och svampsjukdomar bättre. Men avsaknad av frost under vintern och en varmare och fuktigare vintertemperatur bedöms samtidigt gynna skadegörare, invasiva främmande arter och sjukdomar. Behovet av vegetationsröjningar kommer också öka. Ett varmare klimat innebär även att arter i behov av vintervila får svårare att klara sig.

2.4.2 Vilda kulturväxtsläktingar (*Crop Wild Relatives*)

Vilda kulturväxtsläktingar (*Crop Wild Relatives*, förkortat CWR på engelska) är vilda växtarter som är nära besläktade med odlade grödor, som olika spannmål, grönsaker, frukt eller foderväxter. Många moderna grödor saknar den genetiska mångfald som finns hos deras vilda släktingar och många egenskaper har också försvunnit i förädlingsprocesserna. De vilda växterna kan tåla köld, översvämningar eller torka bättre, ha olika sorters resistens mot skadedjur och sjukdomar, eller vara bättre anpassade till säsongsmässiga skillnaderna, som exempelvis dagsljusets varierande längd här i Norden. Dessa naturligt förekommande egenskaper kan vara avgörande för att kunna utveckla nya grödor anpassade till framtida utmaningar, såsom klimatförändringar.

Många vilda kulturväxtsläktingar är vanliga arter idag, men blir samtidigt alltmer hotade i naturen. Eftersom de har anpassat sig till det geografiska område där de växer är det viktigt att bevara dem i sin naturliga miljö. För att så snabbt som möjligt kunna upptäcka negativa förändringar behöver såväl arterna som deras livsmiljöer övervakas. Naturreservat kan spela en viktig roll här. NordGen, som driver ett projekt gällande vilda kulturväxtsläktingar i Norden, har tagit fram nationella listor med prioriterade arter. Inom naturreservatet Tararps jättegrytor finns bland annat de för Sverige prioriterade CWR-arterna hassel, blåbär och lingon.

2.5 Källförteckning

Litteratur, rapporter, inventeringar, underlagsmaterial, mm

- Kornfält, K-A & Bergström, J. 1986. *Beskrivning till berggrundskartan Karlshamn NO*. Sveriges Geologiska Undersökning, Uppsala.
- Larsson, I. 1948. *Blekingeboken. Jättegrytorna vid Tararp*. Blekinge Musei och Hembygdsförnings Förlag.
- Länsstyrelsen Blekinge. 1966. *Länsstyrelsen i Blekinge läns resolution ... rörande fridlysning av naturminne*. Beslutat 1966-09-14 (dnr IIIR 32 64).
- Länsstyrelsen Blekinge. 1989. *Upptäck naturen i Blekinge*.

- Länsstyrelsen Blekinge. 2025. *Strategi för tillgänglighet. Blekinges naturreservat 2024-2032*. Rapport 2024:3.
- NordGen. 2020. *List of Swedish priority Crop Wild Relative taxa*, 28/09/2020. Opublicerad lista.
- Persson, M. 2000. *Beskrivning till jordartskartan 3E Karlshamn NO*. Sveriges Geologiska Undersökning.
- Petersson, H. 2011. *Asarumsdalen. Tararp – en by i förvandling*. Ur Asarumsdalen. Asarums hembygdsförening.

Kartor

- Rikets Allmänna Kartverk. 1940. *Fotokarta över Sverige, Blekinge län, 3E Karlshamn 6i Froarp*, Skala 1:10 000. Fotograferad 1940.
- Sveriges Geologiska Undersökning. 1986. *Berggrundskartan 3E Karlshamn NO*. SGU Serie Af nr 154.
- Sveriges Geologiska Undersökning. 1986. *Strukturgeologiska kartan 3E Karlshamn NO*. SGU Serie Af nr 154.
- Sveriges Geologiska Undersökning. 2000. *Jordartskartan 3E Karlshamn NO*. SGU Serie Ae nr 138.

Internetkällor

- Artdatabanken. 2025. Artfakta. <https://artfakta.se/>
- Artportalen. 2025. <https://artportalen.se/>
- Lantmäteriet. 2025. Historiska kartor. Lantmäterimyndigheterna. *Geometrisk Charta...* Karta ägobeskrivning år 1753, 10-asa-8. Blekinge län, Asarums socken, Tararp. <https://historiskakartor.lantmateriet.se/hk/detailed>
- Lantmäteriet. 2025. Historiska kartor. Lantmäteristyrelsen. *Geometrisk Afritning Öfver en Twisting Rågång...* Rågångsbestämning år 1753, Asarums socken Tararp nr 1-4. Blekinge län, Asarums socken, Tararp. <https://historiskakartor.lantmateriet.se/hk/detailed>
- Lantmäteriet. 2025. Historiska kartor. Lantmäterimyndigheterna. *Charta öfver en del rågångar...* Karta ägobeskrivning år 1781, 10-asa-14. Blekinge län, Asarums socken, Tararp. <https://historiskakartor.lantmateriet.se/hk/detailed>
- Lantmäteriet. 2025. Historiska kartor. Lantmäterimyndigheterna. Storskifte år 1805. 10-asa-32. Blekinge län, Asarums socken, Tararp. <https://historiskakartor.lantmateriet.se/hk/detailed>
- Lantmäteriet. 2025. Historiska kartor. Lantmäterimyndigheterna. Laga skifte år 1847. 10-asa-127. Blekinge län, Asarums socken, Tararp. <https://historiskakartor.lantmateriet.se/hk/detailed>
- Lantmäteriet. 2025. Historiska kartor. Rikets allmänna kartverks arkiv. Häradsekonomiska kartan, 1915-19, Karlshamn, 4-25. <https://historiskakartor.lantmateriet.se/>
- Sveriges Geologiska Undersökning. 2025. Sveriges berggrund. <https://www.sgu.se/om-geologi/berg/sveriges-berggrund/>
- Riksantikvarieämbetet. 2025. Fornsök. <https://app.raa.se/open/fornsok/>
- SMHI. 2024. Fördjupad klimatscenariotjänst. Blekinge län. https://www.smhi.se/klimat/framtids-klimat/fordjupade-klimatscenarier/met/blekinge_lan/medeltemperatur/rcp85/2011-2040/year/anom
- Skogsstyrelsen. 2025. Skogens pärlor, Sumpskog. <https://www.skogsstyrelsen.se/Skogens-parlor/Sumpskog/?ObjektId=030468081>
- VISS (Vatteninformationssystem Sverige). 2025. Vattenförekomst MIEÅN: Östersjön – Långasjön (MS_CD: WA23017508). <https://viss.lansstyrelsen.se/>
- VISS (Vatteninformationssystem Sverige). 2025. Vattenförekomst Valbäcken - Björkesjöbäcken – Gamslebäcken (MS_CD: WA35354058). <https://viss.lansstyrelsen.se/>

Muntliga och skriftliga kontakter

- Johan Wolgast. 2025. Naturskyddsföreningen i Karlshamn.
- Jonas Engzell. 2025. Miljöförbundet Blekinge Väst.

Karl-Erik Lindström. 2025. Lokalhistoria Tararp-Nötabråne.

Kjell Nilsson. 2025. Jakträttsinnehavare.

Mathias Strandberg. 2024. Forskningsarkivarie, fil Dr. Institutet för språk och folkminnen (Isof)

Ola Persson. 2024. Fastighetsägare.

Ulrike Hesch. 2024-2025. Fastighetsägare Tararp.

Åke Widgren. 2025. Föreningen Blekinges Flora.

3 Planerad markanvändning och skötsel

Syftet med skötselplanen är en långsiktig och sammanhållen skötsel för området, som gynnar natur- och friluftslivsvärden i enlighet med naturreservatets syfte. Planen är vägledande, men inte juridiskt bindande. Möjligheterna att genomföra planerade åtgärder är beroende av tillgängliga ekonomiska resurser för skötsel av länets naturreservat.

3.1 Övergripande mål för skötseln

Målet med naturreservatets skötsel är att bevara, synliggöra och sköta områdets geovetenskapligt värdefulla jättegrytor samt bevara, vidareutveckla och bitvis återställa områdets naturvärden i skogar och våtmark. Målet med skötseln är också att jättegrytsområdet ska vara tillgängligt och besöksvärt för friluftslivet, inbjuda till rika naturupplevelser samt bidra till kunskap om områdets geovetenskapliga, biologiska och kulturhistoriska värden.

3.2 Generella riktlinjer

Vid skötselåtgärder ska värdefulla strukturer för växt-, svamp- och djurliv sparas, såsom grova träd, senvuxna träd, hålträd, boträd, blommande buskar, stående döda och döende träd, vindfällan och lågor.

Träd som fallit eller hotar falla ned över vägar, stigar eller ut på marker gränsande till naturreservatet får fällas, kapas, flyttas och lämnas kvar på lämplig plats inom naturreservatet. Kan fara undanröjas genom att träden beskärs eller toppkapas, ska det göras istället.

Alla skötselåtgärder inom naturreservatet, till exempel nedtagande och uttransport av träd, ska utföras vid sådan tid och på sådant sätt att skador på mark, vatten, vedinsekters fortplantning samt växt-, svamp- och djurliv i övrigt undviks. Vid nedtagande av träd och buskar är det viktigt att, utöver grov ved, även i största möjliga mån lämna kvar grenar, toppar och klenved av ek, bok och andra ädellövträd, liksom av hassel och en. Åtgärden gynnar flera ovanliga skalbaggar som länen i sydöstra Sverige har ett stort ansvar för att bevara.

Bevarande av genetiskt lokala varianter av arter är också viktigt i bevarandet av biologisk mångfald. Om det av naturvårdsskäl behöver planteras in organismer i naturreservatet ska lokalt genmaterial i första hand användas. Genmaterial av främmande proveniens får endast användas om det är av stor vikt ur naturvårdessynpunkt för förstärkning eller återintroduktion av bestånd och det inte finns möjlighet att producera lokalt genmaterial. Så nära besläktat genetiskt material som möjligt ska i så fall eftersträvas.

Eventuella invasiva främmande arter inom naturreservatet, som utgör ett hot mot naturreservatets bevarandevärden ska kontrolleras och bekämpas på lämpligt sätt. Bekämpning och övervakning ska ske så att de invasiva främmande arterna inte återkommer genom reproduktion eller nyetablering. Vid planering av åtgärder inom naturreservatet ska förebyggande åtgärder vidtas för att förhindra oavsiktlig spridning av främmande invasiva arter till reservatet, via exempelvis maskiner eller andra redskap. Vid förekomst av invasiva främmande arter ska samtliga maskiner som arbetar i reservatet rengöras noga både före och efter utförda åtgärder i reservatet för att undvika spridning av dessa arter.

Det finns för närvarande inga kända förekomster av invasiva främmande arter inom naturreservatet. Det finns dock flera invasiva/potentiellt invasiva arter i närområdet, som behöver hållas under uppsikt så de inte börjar sprida sig in i naturreservatet.

Om förekomst av invasiva främmande arter, sjukdomar eller angrepp på naturvärden blir ett problem inom naturreservatet, ska detta hanteras och bekämpas på lämpligt sätt utifrån rådande lagstiftning, kunskapsläge och erfarenheter. Vid bekämpningsåtgärder ska största möjliga hänsyn tas till områdets bevarandevärden och inte fler åtgärder vidtas än vad som är nödvändiga. Åtgärderna får inte hota naturreservatets syfte.

Hot och negativ påverkan

Konkreta (nu pågående) hot mot naturreservatets prioriterade bevarandevärden är (de som berör särskilda skötselområden nämns även under respektive skötselområde):

- Inträngande gran.
- Brist på död ved i olika former och nedbrytningsstadier.
- Förtätning av skog, som hindrar föryngring och kontinuitet samt ger beskuggning och ändrat mikroklimat.
- Avvattning av våtmarken, med igenväxning av det öppna kärret och lövsumpskogen som följd.

Möjliga (potentiella) hot, som inte är aktuella idag, men som kan hota naturreservatets prioriterade bevarandevärden om de uppstår (eller om åtgärder utförs på felaktigt sätt) och som man därför behöver vara uppmärksam på är exempelvis:

- Felaktig rensning av jättegrytor, så eventuella löparstenar och andra glacifluviala bottensediment rensas bort.
- Spridning och konkurrens av invasiva främmande arter och andra arter som kan hota områdets naturvärden.

Klimatanpassning

Klimatförändringar, som bland annat kan medföra avsaknad av vintervila för växter på grund av temperaturökning, liksom långvarig torka eller skyfall, kan komma att kräva förändringar i skötseln av naturreservat. Det finns flera parametrar att ta hänsyn till för anpassning till förändrat klimat. Man bör till exempel prioritera att gynna variationsrika miljöer, med avseende på såväl topografi som makro- och mikroklimat. Vattenhållande förmåga i skog och våtmark är också en värdefull egenskap, vid exempelvis extrema skyfall, höga flöden och torka.

Behov av inventeringar och utredningar

För att öka kunskapen om naturreservatets naturvärden och för en effektiv naturförvaltning är det, när möjlighet finns, önskvärt att genomföra inventeringar och utredningar enligt nedan. De åtgärder som berör särskilda skötselområden nämns även specifikt under respektive skötselområde.

- Eftersökning av eventuella ytterligare jättegrytsbildningar.
- Inventering av eventuella kvarvarande löparstenar och annat glacifluvialt material i jättegrytorna.
- Inventering av växt- och djurliv i jättegrytornas vattenmiljöer.
- Inventering av kärlväxter i våtmarken.

- Inventering av insektsfauna, med särskilt fokus på vedlevande insekter.
- Inventering av fladdermöss. Utöver artkunskap skulle resultaten av en inventering även vara intressant att jämföra med Karlshamns kommuns PreBat-analys (se även kapitel 2.2.2 "Vegetation och djurliv").
- Utredning om möjlighet att återskapa mer naturliknande hydrologi i våtmarken och det dikade området söder därom.

3.3 Indelning i skötselområden

Naturreseptatet har delats in i 2 olika skötselområden (se Skötselplanebilaga 7 "Skötselområden"):

1. Skog med begränsad skötsel
2. Våtmark med viss skötsel

3.4 Mål och åtgärder för skötselområden

3.4.1 Skötselområde 1: Skog med begränsad skötsel

Areal: 4,4 hektar

Naturtyper inom skötselområdet:

Näringsfattig bokskog (9110) 0,9 hektar

Näringsfattig ekskog (9190) 3,1 hektar

Blandskog 0,4 hektar

Figur 19. Näringsfattig ekskog med tallinblandning Figur 20. Bokskog

Beskrivning

Inom skötselområdet finns naturreseptatets jättegrytfält, med fem större och ett antal mindre grytor hittills noterade (se Skötselplanebilaga 3 "Topografi, jordarter och jättegrytor"). Dessa har i huvudsak mejslats ut i strömmande isälvsavatten under kvartär tid (2,6 miljoner år sedan till nutid). Grytorna har dock troligen sitt ursprung i betydligt äldre bildningar, i form av vittringsgropar, som uppkom när urberget utsattes för omfattande djupvittring i ett tropiskt fuktigt klimat under mesozoikum (252–66 miljoner år sedan). Vittringsgroparna kom sedan att överlagras och skyddas av sedimentära bergarter under årmiljoner, för att åter exponeras när de sedimentära bergarterna eroderats bort. Under istiderna har sedan vattentransporterade roterande stenar, så kallade löparstenar, och grus förstörat och fördjupat groparna. Vissa av jättegrytorna i Tararp bär spår av koncentrisk slipning. Det finns inga uppgifter om att löparstenar påträffats i botten av några grytor i Tararp, men i en av grytorna påträffades vid en undersökning på 1940-talet "rullstensgrus hopkittat av järnutfällningar". Tararps jättegrytfält skyddades

som naturminne år 1966 och är av Riksantikvarieämbetet klassat som en Övrig kulturhistorisk lämning, Naturföremål/-bildning med bruk, tradition eller namn (L1979:4384, RAÄ-nummer: Asarum 103:1).

Skötselområdets marker karaktäriseras av näringsfattiga ek- respektive bokskogar (9190 och 9110) (se Skötselplanebilaga 5 "Naturtyper"), med inslag av blottade berghällar, särskilt i söder. Merparten av skogarna är olikåldriga, med beståndsåldrar på upp emot 150 år, och har i stort sett varit opåverkade av skogsbruk sedan lång tid tillbaka. Såväl liggande som stående död ved förekommer i viss omfattning. Ek, bok och tall dominerar, med ett bitvis större inslag av gran. I träd- och buskskiktet finns även arter som avenbok, lönn, björk, asp (även grov), rönn, en och vildkaprifol, samt i lite rikare marker hassel. I fältskiktet finns bland annat ljung, blåbär, lingon, ekorrbär, skogstjärna, ängskovall och smalbladiga gräs. Ett tjugotal mossor har noterats i skogsmarkerna och på öppna hållmarker, bland annat skogsbjörnmossa, krushättemossa och långfliksmossa, samt på lövträd i området lavar som glansfläck och rostfläck.

I området vid jättegrytorna i sydost står ett mer likåldrigt bokdominerat skogsparti, som till viss del har påverkats av skogsbruksåtgärder i sen tid. Ett djupt dike, som leder från våtmarken i norr (skötselområde 2), övergår en bit ner i den bokdominerade svackan i ett mer naturliknande vattendrag, som slutar i ett mindre vattenfall vid en bergskant i reservatets södra del.

Mellan våtmarken (skötselområde 2) och Tararpsvägen i nordväst finns ett yngre skogsparti, som är björk- och aspdominerat, med inslag av tall samt en hel del inträngande gran. Denna del av skötselområdet utgjordes, enligt Häradsekonomiska kartan, i början av 1900-talet av åker (se Skötselplanebilaga 6a "Markanvändning åren 1915-19"). Här ska det i slutet av 1800-talet ha lagts på ett stort antal lass sand och grus för att kunna odla marken, efter att våtmarken dikats. Även den av diket genomkorsade marken mellan våtmarken och stenbron i söder var åker i början av 1900-talet.

Markvägen, som leder genom naturreservatet i öst-västlig riktning och som viker norrut längs reservatets nordöstra gräns, är bitvis en hålväg (se figur 14). Vägen har gamla anor och finns med på en rågångskarta från år 1781, då benämnd sommarvägen ("Somar Vägen", se figur 13). Väster om våtmarken löpte "Winter Vägen" norrut. Den höjdes och gjordes till en permanent väg, Tararpsvägen, under 1:a världskriget. Andra kulturhistoriska lämningar i området är stenmurar i äldre ägo- och markslagsgränser. I skogsbacken ner mot våtmarken i nordost finns odlingsrösen från tidigare åkerbruk (se figur 16). Det har inte kunnat lokaliseras några åkerytor här på någon av byns historiska kartor, men rösena är ganska toppiga och intakta, så de är sannolikt från de senaste århundradena. Det finns även ett stort gångjärnliknande föremål i stenvägen här, mellan området med odlingsrösen och "sommarvägen".

Inom skötselområdet finns en besöksparkering vid markvägens västra slut mot Tararpsvägen och en rastplats med bord och bänkar uppe på det västra berget (se vidare kapitel 3.5 "Friluftsliv" samt Skötselplanebilaga 2 "Reservatsgräns, friluftsliv, med mera"). En luftledning i nord-sydlig riktning längs Tararpsvägen korsar reservatet vid parkeringen. I nordost står reservatets enda jaktorn och åtel (se vidare kapitel 6 "Jakt").

Bevarandemål

Områdets jättegrytor, såväl större som mindre, bevaras, är synliggjorda och fria från vedartad vegetation och skräp samt har en naturlig hydrologi. Grytornas struktur, liksom eventuella löparstenar eller andra glacifluviala lämningar i botten av grytorna, bevaras.

Skötselområdet omfattar minst 3,1 hektar *Näringsfattig ekskog* (9190) och 0,9 hektar *Näringsfattig bokskog* (9110). Skogarna karaktäriseras av en mosaik av glesare beskögade delar och gläntor samt tätare partier. Trädskiktet är flerskiktat, med en varierad åldersstruktur, och gott om gamla, grova eller senvuxna träd och hålträd samt efterträdare till dessa. Ek, tall och bok dominerar, med ett påtagligt inslag av andra ädellövträd och lövträd, som avenbok, lönn, asp och rönn. Gran förekommer endast sparsamt och andra arter, som kan hota naturreservatets naturvärden, förekommer inte. I buskskiktet finns bland annat enbuskage, hassel och andra inhemska blommande och bärande buskar. Naturliga processer, som åldrande och avdöende, leder till att det finns god tillgång på död ved, såväl stående som liggande, i olika grovlekar och nedbrytningsgrader. Vattendraget meandrar eller marken översilas i största möjliga mån naturligt och skötselområdets hydrologi är naturliknande.

Skötselområdet hyser lämpliga livsmiljöer för de för naturtyperna typiska arterna vildkaprifol, blåbär, ekorrbär, skogsstjärna, ängskovall, glansfläck och rostfläck, samt för andra kärlväxter, kryptogamer och djur med höga bevarandevärden knutna till skötselområdets naturtyper.

Kulturlandskapselement, som äldre markväg med stenbro, stenmurar och odlingsrösen, bevaras, är fria från vedartad vegetation samt synliggjorda, vittnande om områdets långa markanvändningshistoria. Friluftslivet bedrivs på ett sätt som inte hotar skötselområdets naturvärden.

Hot

- Inträngande gran.
- Brist på död ved i olika former och nedbrytningsstadier.
- Förtätning av skog, som hindrar föryngring och kontinuitet samt ger beskuggning och ändrat mikroklimat.

Ett potentiellt hot man behöver vara uppmärksam på vid skötsel av områdets jättegrytor är att inte rensa bort eventuella löparstenar och andra glacifluviala bottensediment.

Skötselåtgärder

- Eventuella nyupptäckta jättegrytor rensas på jord och vegetation samt synliggörs. Områdets jättegrytor hålls fria från vedartad vegetation och annan igenväxningsvegetation. Skräp, grenar, med mera rensas bort ur grytorna vid behov. Var försiktig vid rensning/städning av grytor så inte eventuella löparstenar eller annat bottensediment som kan vara av glacifluvialt ursprung tas bort.
- I ek-talldominerade delar och i blandlövbestånd gynnas ek och tall samt en variation av ädellöv/löv. Bok hålls tillbaka i ek-tall- och blandlövbestånd, om den där hotar att ta över på andra ädellöv-/lövträds eller tallars bekostnad.
- Öka olikåldrigheten i skötselområdets yngre blandskogsparti på tidigare åkermark i nordväst, samt i den näringsfattiga bokskogen i sydost.

- Vid behov görs röjningar/huggningar för att skapa luckor/gläntor, glesa ur träd-/buskskikt eller för att gynna individuella träd-/buskindivider.
- Gran har en tillbakadragen roll och granföryngring hålls kontinuerligt efter. När äldre granar dör ska områdets naturliga tall-/ädellövvegetation tillåtas ta över.
- Mängden död ved behöver öka i området, på naturlig väg eller, om det behövs, genom exempelvis veteraniseringar. Död ved lämnas där den står eller faller, om den inte hotar områdets geovetenskapliga värden eller kulturhistoriska lämningar, eller utgör fara eller skapar allvarig olägenhet för nyttjanderättshavare, friluftsliv eller till reservatet angränsande områden. Den döda veden får i så fall kapas i mindre delar, om det behövs, och flyttas till annan plats inom skötselområdet, eller avlägsnas från naturreservatet om det är så stora mängder så den utgör ett hot mot områdets geovetenskapliga värden, biologiska naturvärden eller friluftslivsvärden.
- Huggnings- och röjningsrester lämnas i första hand inom skötselområdet. Vid eventuella större mängder huggnings- och röjningsrester, som kan utgöra hot mot naturreservatets naturvärden om de lämnas kvar, avlägsnas dessa från naturreservatet.
- Skogarna utvecklas i övrigt i huvudsak genom naturlig dynamik och genom påverkan av naturliga störningar.
- Markvägen, stenbron, stenmurar, odlingsrösen och eventuella andra kulturlämningar hålls fria från igenväxningsvegetation. Stenar som fallit ner från lämningarna sätts tillbaka. Ny sten får inte tillföras, annat än i syfte att restaurera objektet. Objektets ursprungliga karaktär får inte ändras, genom att exempelvis göra om en enkelmur till en dubbelmur eller väsentligt höja den, vid eventuell restaurering.

En luftledning korsar besöksparkeringen i sydväst samt gränsar till naturreservatet norr därom, längs Tararpsvägen (se Skötselplanebilaga 2 ”Reservatsgräns, friluftsliv, med mera”). Ledningsrättsinnehavaren ansvarar för drift och skötsel av anläggningen. Om det i samband med skötsel av ledningsgatan behöver tas ner träd eller buskar inom skötselområdet ska reservatsförvaltaren kontaktas snarast möjligt, för att diskutera åtgärderna eller alternativ till dessa. Det avverkade materialet kan vara av intresse att ha kvar på lämpliga platser inom naturreservatet. Länsstyrelsen ansvarar i dessa fall för fällda träd och buskar som ledningsrättsinnehavaren lämnar kvar i naturreservatet.

Utrednings-/restaureringsåtgärder

- En utredning bör göras för att undersöka möjligheterna att skapa en mer naturligt meandrande och/eller översilande hydrologi, eventuellt med inslag av småvatten, längs sträckningen av det nuvarande vattendraget (se Skötselplanebilaga 7 ”Skötselområden”). Om åtgärden är genomförbar görs en plan för genomförandet och åtgärden utförs sedan när det är ekonomiskt och praktiskt möjligt. Utredning och planering behöver göras i dialog med Länsstyrelsens Kulturmiljöenhet, eftersom delar av vattendraget berör stenbron och angränsande kulturhistoriska lämningar. Åtgärder för att bevara framkomligheten längs den markerade leden genom jättegrytsområdet görs också vid behov.

- Om återvätning av våtmarken (skötselområde 2) sker och delar av blandskogen i nordväst, mellan våtmarken och Tararpsvägen, eller skogen i svackan direkt söder om våtmarken får sumpskogskaraktär, så förs dessa delar över från skötselområde 1 till skötselområde 2.

Behov av inventeringar

- Eftersökning av eventuella ytterligare jättegrytsbildningar inom området.
- Inventering av eventuella kvarvarande löparstenar och annat glacifluvialt material i jättegrytorna.
- Växt- och djurliv i jättegrytornas vattenmiljöer.
- Områdets insektsfauna, med särskilt fokus på vedlevande insekter.
- Fladdermöss. Utöver artkunskap skulle resultaten av en inventering även vara intressant att jämföra med Karlshamns kommuns PreBat-analys (se även kapitel 2.2.2 "Vegetation och djurliv").

3.4.2 Skötselområde 2: Våtmark med viss skötsel

Areal: 1,6 hektar:

Öppna mossar och kärr (7140) 0,6 hektar

Lövsumpskog (9080) 1,0 hektar

Figur 21. Lövsumpskog med missne

Figur 22. Igenväxande öppet kärr

Beskrivning

Våtmarken i reservatets norra delar utgörs av *Öppna mossar och kärr (7140)* och aldominerad *Lövsumpskog (9080)*. Det öppna kärret är igenväxande med videbuskage. I lövsumpskogen finns, utöver al, även bland annat björk och tall, varav en del grov, samt inträngande gran. Trädsiktet är olikåldrigt och beståndets ålder omkring 100 år. I det frodiga fältsiktet växer bland annat rikligt med den för naturreservatet prioriterade arten missne samt vattenblink, vattenklöver, bredkaveldun och stagg. Mossvegetationen domineras av skuggstjärnmossa och spärrvitmossa, med inslag av bland annat granvitmossa och liten räffelmossa. Mindre hackspett, även den en för reservatet prioriterad art, uppehåller sig regelbundet i området.

Våtmarken är påverkad av avvattning. Dess tillflöde kommer till största delen från norr (se Skötselplanebilaga 4 "Markfuktighetskarta"). Den naturliga avrinningen sker åt sydväst, till Mieån. Söderut avvattnas våtmarken inledningsvis via ett djupt grävt dike (inom skötselplaneområde 1), som sedan övergår i ett mer naturligt vattendrag fram till

reservatets södra gräns och därifrån fortsätter vidare till Agnsjö, cirka 800 meter åt sydsydost. På en rågångskarta från år 1781 kallas våtmarken ”Bränne Måse” (se figur 13) och den låg på byns utmarker. Det har inte påträffats några uppgifter om att det har bedrivits slätter i våtmarken. Utdikningen av våtmarken skedde enligt uppgift i slutet av 1800-talet. Diket finns inte med på Häradskartan från år 1915-19 (se Skötselplanebilaga 6a ”Markanvändning åren 1915-19”), men syns tydligt på ett ortofoto från år 1940. Våtmarken var troligen glest lövskogsbeklädd i början av 1900-talet och har sedan växt igen allt mer. Under 1:a världskriget bedrevs även torvtäkt i våtmarken. Ett skogsparti mellan våtmarken och Tararpsvägen i nordväst (inom skötselområde 1) var tidigare en del av våtmarken. Här ska det i slutet av 1800-talet ha lagts på ett stort antal lass sand och grus, för att kunna odla marken.

Bevarandemål

Skötselområdet omfattar minst 1 hektar *Lövsumpskog* (9080) och 0,6 hektar *Öppna mossar och kärr* (4170). Lövsumpskogen är flerskiktad och domineras av al, med en varierad åldersstruktur samt med ett stort inslag av gamla individer och allmänt förekommande sockelbildning. Gran och andra arter som kan hota naturreservatets naturvärden förekommer inte inom skötselområdet. Naturliga processer, som trädens föryngring, åldrande och avdöende påverkar dynamik och struktur. Det finns god tillgång på död ved av olika dimensioner, såväl stående som liggande, i olika nedbrytningsstadier. I det öppna kärret saknas trädvegetation och buskvegetationen är ytterst sparsam. Skötselområdets hydrologi är så naturliknande som möjligt, utifrån de förutsättningar som kringliggande marker till reservatet medger.

Skötselområdet hyser lämpliga livsmiljöer för de typiska samt inom naturreservatet prioriterade arterna missne och mindre hackspett, liksom för den typiska arten vattenklöver. Skötselområdet hyser även lämpliga livsmiljöer för andra arter med höga bevarandevärden knutna till skötselområdets naturtyper.

Hot

- Avvattnning med igenväxning av det öppna kärret och lövsumpskogen som följd.
- Inträngande gran.

Skötselåtgärder

- Träd- och buskröj det öppna kärret vid behov, så fältskiktet inte missgynnas av beskuggning eller blir undanträngt av vedartad vegetation.
- Gynna sockelbildande al i lövsumpskogen.
- Vid behov kan luckhuggning eller utglesning av trädskiktet göras i lövsumpskogen.
- Ta bort gran och håll efter granföryngring inom hela skötselområdet.
- Huggnings- och röjningsrester som bidrar till att höja sumpskogens och det öppna kärrets naturvärden lämnas kvar inom skötselområdet. Huggnings- och röjningsrester, som det är negativt ur naturvårdessynpunkt att lämna kvar i skötselområdet, flyttas till annan del av naturreservatet eller, om det är så stora mängder så de kan påverka naturreservatets naturvärden negativt, forslas de bort från naturreservatet.

Utrednings-/restaureringsåtgärder

En våtmarksutredning behöver göras för att undersöka om det går att minska avvattningen söderut och återskapa mer naturliga våtmarksprocesser och en mer naturlig hydrologi inom reservatet, samt förhoppningsvis minska igenväxningstakten i skötselområdet. Eventuella åtgärder får inte påverka marker eller vägar utanför naturreservatet negativt. Om utredningen visar att det är möjligt att göra återvätningsåtgärder görs en plan för detta och åtgärderna utförs sedan när det är ekonomiskt och praktiskt genomförbart.

Behov av inventeringar

- Kärlväxter
- Insekter

3.5 Friluftsliv

Beskrivning

Tararps jättegrytor är ett populärt besöksmål för närboende och andra som känner till platsen. Jättegrytsområdet har varit naturminne sedan år 1966 och längs Tararpsvägen i väster finns en besöksparkering (se Skötselplanebilaga 2 "Reservatsgräns, friluftsliv, med mera") med hänvisningsskylt (se figur 23). Vid parkeringen står en äldre informationstavla om jättegrytsområdet och grytorna. Ytterligare en informationstavla står en bit upp i området intill markvägen. Det saknas avståndsangivelser i reservatet och på informationsskyltarna.

Figur 23. Parkering och hänvisningsskylt längs Tararpsvägen.

En markväg leder österut från parkeringen genom reservatet. I närheten av parkeringen går en vägtrumma under markvägen och i öster går vägen på en gammal vällagd stenbro (se figur 15) över ett djupt, bitvis stensatt dike. En markerad stig ansluter till markvägen och går i en rundslinga genom jättegrytsområdet. Stigen går över en liten vägtrumma respektive en träspång där den passerar ett vattendrag vid jättegrytorna i söder. Flertalet av de större grytorna är inhägnade (se figur 17). På en berghöjd strax intill markvägen ligger en rastplats med ett bord och bänkar (se figur 18). Det finns ingen grillplats inom området idag och eftersom det är förbjudet att elda inom naturreservatet enligt reservatets föreskrifter så är det inte heller aktuellt att anlägga någon grillplats.

I reservatets norra delar finns inga friluftsanordningar. Markvägen går här strax utanför reservatet, längs med dess östra gräns.

Tillgänglighet

Naturreservatet ligger relativt lättillgängligt, med besöksparkeringen i direkt anslutning till Tararpsvägen (se Skötselplanebilaga 2 "Reservatsgräns, friluftsliv, med mera"). Markvägen som går från parkeringen upp i reservatsområdet är relativt jämn, men backig (se figur 14). Den markerade stigen som leder genom jättegrytsområdet är bitvis kuperad, där den går genom skogsmarker och över berghällar. Rastplatsens bord och

bänkar är inte tillgänglighetsanpassade (se figur 18), men ligger relativt lättillgängligt på en berghäll en liten bit ifrån markvägen.

Naturreservatets norra delar domineras av våtmark och saknar stigar.

Det finns inga tillgänglighetsanpassningar i området idag. Tillgänglighetsklass enligt Länsstyrelsens Strategi för tillgänglighet: *Standard*.

Tillgänglighetsklassen skulle kunna höjas till *Viss tillgänglighet* genom att tillgänglighetsanpassa den nordöstra delen av den markerade stigen som leder från markvägen ner till den östligaste jättegrytan, placera ut vilbänkar på lämpliga platser samt genom att tillgänglighetsanpassa rastplatsens bord och bänkar.

3.5.1 Anordningar för friluftslivet

Bevarandemål

Målet för friluftslivet inom naturreservatet Tararps jättegrytor är att erbjuda besökare möjlighet att vistas i ett naturskönt område som inbjuder till rika naturupplevelser. Besökare ska även ges möjlighet att lära sig mer om områdets geovetenskapliga värden och övriga naturvärden samt dess kulturhistoria. Anordningar för friluftslivet är fokuserade till jättegrytsområdet i reservatets södra delar.

Det finns en bilparkering i reservatets västra del, längs Tararpsvägen, med plats för 3-5 bilar. Väl underhållna informationsskyltar med karta och beskrivning av naturreservat finns vid reservatsparkeringen samt på andra lämpliga platser i reservatet. På informationsskyltskarta och/eller på stolpar i reservatet finns det avståndsangivelser för rundslingan från parkeringen genom jättegrytsområdet och tillbaka samt till eventuella utvalda objekt. I området finns om möjligt skyltar som informerar om olika geovetenskapliga, biologiska och kulturhistoriska värden.

Markvägen inom reservatet och den markerade stigen som leder genom jättegrytsområdet, inklusive ledmarkeringar och vattendragsövergångar samt rastplats med bord och bänkar, är väl underhållna. Om möjligt finns väl underhållna sittbänkar på lämpliga platser längs markvägen och den markerade stigen. Större jättegrytor i marknivå är inhägnade med lämpligt utformade, väl underhållna staket. Om möjligt finns det utökad tillgänglighet till delar av jättegrytsområdet, samt vid rastplatsen.

Anordningar för friluftslivet ska planeras och utformas på sätt som minskar risken för förstörelse eller oönskat slitage på de natur- och kulturmiljövärden som finns inom naturreservatet.

Iståndsättningsåtgärder

- Informationsskyltar om naturreservatet sätts upp vid reservatsparkeringen och på andra lämpliga platser i reservatet, exempelvis vid markvägen uppe vid rastplatsen och vid markvägen öster om stenbron.
- De äldre informationsskyltarna vid parkeringen och uppe längs markvägen tas bort.
- Parkeringsskylt samt skylt som anger att det är förbjudet att parkera mellan kl 23.00-04.00 sätts upp vid parkeringen.

- Hänvisningsskyltar till området längs Tararpsvägen bör uppdateras, så de anger att området är ett naturreservat.
- Om behov uppstår sätts en vägbom eller annat förbipassagehinder upp mellan parkeringen och markvägen som leder in i reservatet.
- Avståndsangivelser för rundslungan från parkeringen genom jättegrytsområdet och tillbaka samt till eventuella utvalda objekt sätts ut på informationsskyltskarta och/eller på stolpar i reservatet.
- Vilbänkar bör placeras ut på lämpliga platser längs markvägen och den markerade stigen.
- Om möjlighet finns bör delar av jättegrytsområdet tillgänglighetsanpassas, så fler kan ta del av naturvärdena här. Förslagsvis görs tillgänglighetsanpassningar längs stigen från markvägen öster om stenbron ner till den östra grytan, för exempelvis rullstol och/eller teknikkäpp. Om detta sker bör även rastplatsens bord och bänkar tillgänglighetsanpassas.
- Om möjligt sätts det upp mindre informationsskyltar vid geovetenskapligt, biologiskt och kulturhistoriskt intressanta objekt, för att öka besökares upplevelser av och förståelse för området samt bidra till ökade möjligheter till naturpedagogik inom reservatet.
- Tillfälliga informationsskyltar sätts upp i samband med olika restaurerings- och skötselåtgärder i naturreservatet.
- Information om naturreservatet tillgängliggörs på Länsstyrelsens hemsida.

Underhållsåtgärder

- Underhåll sker vid behov av informationsskyltar, reservatparkering, markväg (inklusive vägtrumma vid parkeringen i väster och äldre stenbron i öster), markerad stig (inklusive ledmarkeringar och vattendragsövergångar), stängsel kring jättegrytor, rastplatsens bord och bänkar, eventuella vilbänkar och eventuella tillgänglighetsanpassningar.

Ansvarig

Reservatsförvaltaren ansvarar för underhåll och skötsel av friluftsanordningar enligt ovan inom naturreservatet

4 Utmärkning av reservatsgräns

Utmärkning av reservatets gräns ska utföras av Länsstyrelsens naturförvaltning enligt svensk standard SIS 031522 och enligt Naturvårdsverkets anvisningar.

5 Bränder och brandbekämpning

Förekomsten av bränder är en av de viktigaste förutsättningarna för att kunna bevara naturvärden i delar av våra skogar. Även genom naturvårdsbränning kan naturvärden kopplade till brand bevaras. Det är dock inte aktuellt med naturvårdsbränning inom naturreservat Tararps jättegrytor, på grund av reservatets begränsade areal samt närhet till bebyggelse.

Spontana bränder i reservatet släcks enligt gällande lagar. Räddningstjänstens ansvarar för släckningsarbetet. Vid släckning bör arbetet ske med så stor försiktighet som är möjligt utifrån rådande omständigheter. För att undvika skador på naturvärden, som

exempelvis jättegrytor och det lilla vattendraget i söder, liksom kulturmiljövärden, samt, om möjligt, ta tillvara brandens positiva effekter, kontaktas reservatsförvaltaren på Länsstyrelsen i så tidigt skede som möjligt för samråd.

Eftersläckning

Eftersläckningen är den fortsatta, avslutande släckningen av pyrande eld efter skogsbrand. När branden anses vara släckt eller utan uppenbar risk att sprida sig överlämnas ansvaret för eftersläckning och bevakning till fastighetsägaren. Eftersläckning bör i största möjliga mån ske på sätt så att naturvärden gynnas och inte skadas, och fastighetsägaren bör samråda med reservatsförvaltaren. Förvaltaren kan bistå i arbetet med eftersläckning och efterbevakning efter dialog med fastighetsägaren. Förvaltaren kan inte ta över det juridiska ansvaret för efterbevakning.

Åtgärd efter brand

Framtida skötselåtgärder utreds för varje enskilt område som påverkats av branden. Vid behov ändras skötselplanen genom beslut av Länsstyrelsen.

6 Jakt

Jakt

Inom naturreservatet Tararps jättegrytor bedrivs jakt på främst vildsvin i begränsad omfattning i reservatets norra delar. Ett jakttorn och en intilliggande åtelplats finns i reservatets nordöstra hörn (se Skötselplanebilaga 2 "Reservatsgräns, friluftsliv, med mera"). Enligt reservatsbeslutets kapitel "Föreskrifter under A och C skall inte utgöra hinder för:" så kan normalt underhåll, skötsel och kontroll av jakttorn och åtelplats även fortsättningsvis ske, liksom att de transporter som krävs för jaktutövandet även fortsättningsvis kan utföras. Vid körning i terräng ska fordon och färdväg väljas med omsorg för att minimera mark- och vegetationsskador.

Det sker ingen utfodring av vilda djur inom naturreservatet, utöver användandet av åtel på åtelplatsen, och det finns inga siktgator.

Rätten till jakt inom reservatet regleras inte, utöver de inskränkningar som anges i reservatsbeslutets föreskrifter och som återges nedan:

- A8 – förbud mot att utfodra vilda djur, använda åtel (annat än på åtelplats enligt karta, beslutsbilaga 2, karta "Föreskriftsområden") eller sätta ut saltsten,
- A10 – det krävs tillstånd från Länsstyrelsen för att uppföra jakttorn eller annan jaktanläggning på ny plats (läge för befintligt jakttorn se beslutsbilaga 2, karta "Föreskriftsområden"),
- C16 – det krävs tillstånd från Länsstyrelsen för att sätta upp tavla, plakat, affisch, skylt, låda, snitsel, ledmarkering, inskrift eller därmed jämförlig anordning, annat än tillfälligt (högst en vecka) i samband med jakt eller i samband med organiserad friluftsvksamhet.

Riktlinjer vid jakt

När jakt pågår ska tydlig information om detta finnas vid alla ingångar till berört område inom naturreservatet.

7 Tillsyn, dokumentation och uppföljning

7.1 Tillsyn över föreskrifter

Länsstyrelsen ansvarar för tillsyn av föreskrifter.

7.2 Uppföljning av bevarandemål

Uppföljning kommer att ske enligt gällande riktlinjer från Naturvårdsverket.

7.3 Dokumentation av skötselåtgärder

Ansvarig förvaltare dokumenterar utförda skötselåtgärder.

8 Kostnader och finansiering

Reservatsförvaltaren/Länsstyrelsen i Blekinge bekostar åtgärder enligt skötselplanen.

9 Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Tabell 2. Planerade skötselåtgärder. Denna tabell utgör underlag och stöd för förvaltaren vid planering av åtgärder såväl lokalt inom naturreservatet Tararps jättegrytor som regionalt mellan olika skyddade områden i länet. Angiven tid i tabellen för när åtgärder ska göras är riktlinjer/rekommendationer. Möjligheterna att genomföra åtgärderna är beroende av tillgängliga ekonomiska resurser, vilket är en begränsande faktor som innebär att förvaltaren måste prioritera mellan åtgärder i länets alla naturreservat.

Skötselåtgärd	Var	Vem	Prioritet ¹	När/frekvens ²
Gränsmarkering	Hela naturreservatets gränser	Reservatsförvaltaren	1	Snarast möjligt
Skötsel av jättegrytor	Skötselområde 1	Reservatsförvaltaren	1	Vid behov
Skötselåtgärder för att vidareutveckla olikåldrighet samt gynna föryngring i träd- och buskskikt	Skötselområde 1	Reservatsförvaltaren	1	Vid behov
Röjning av igenväxningsvegetation i det öppna kärret	Skötselområde 2	Reservatsförvaltaren	1	Påbörja om möjligt inom 2 år, sedan återkommande vid behov
Hålla tillbaka granföryngring	Hela naturreservatet	Reservatsförvaltaren	1	Kontinuerligt /vid behov
Luckhuggning/utglesning i trädskikt i lövsumpskogen	Skötselområde 2	Reservatsförvaltaren	2	Vid behov
Röjningar vid kulturlämnningar	Skötselområde 1	Reservatsförvaltaren	1	Vid behov
Utredning om att skapa naturliknande hydrologi längs vattendraget	Skötselområde 1	Länsstyrelsen	1	När möjlighet finns
Planera för samt skapa naturliknande hydrologi längs vattendraget	Skötselområde 1	Reservatsförvaltaren, i dialog med Kulturmiljöenheten	1	När möjlighet finns, om utredningen visat att åtgärden är genomförbar
Återvätningsutredning	Skötselområde 2	Länsstyrelsen	1	När möjlighet finns
Återvätning	Skötselområde 2	Länsstyrelsen	1	När möjlighet finns, om utredningen visat att åtgärden är genomförbar
Bekämpning av invasiva främmande, eller andra expansiva arter	Berörda delar av naturreservatet	Reservatsförvaltaren	1	Vid behov
Inventeringar	Se kapitel 3.2 ”Generella riktlinjer”, under rubrik ”Behov av inventeringar”	Reservatsförvaltaren /Länsstyrelsen /Annan aktör	2	När möjlighet finns
Sätta upp reservatsinformationsskyltar	Lämpliga platser i naturreservatet	Reservatsförvaltaren	1	Tillfälliga skyltar inom 6 månader.

				Permanent skyltar snarast möjligt därefter
Ta bort äldre informations-skyltar	Berörda delar av naturreservatet	Reservatsförval-taren	1	Inom 6 månader, i samband med att nya informat-ionsskyltar sätts upp
Parkeringsskylt som anger mellan vilka tider parkering är tillåten	Vid reservatets parkering	Reservatsförval-taren	1	Inom 6 månader
Uppdatering av hänvisnings-skyltar till parkering	Längs Tararpsvä-gen	Reservatsförval-taren	2	När möjlighet finns
Uppsättning av avståndsin-formation	Lämpliga delar av naturreserva-tet	Reservatsförval-taren	2	När möjlighet finns
Uppsättning av informations-skyltar vid biologiskt, geolo-giskt eller kulturhistoriskt in-tressanta objekt	Berörda delar av naturreservatet	Reservatsförval-taren	2	När möjlighet finns
Uppsättning av tillfälliga in-formationsskyltar vid åtgär-der inom reservatet	Berörda delar av naturreservatet	Reservatsförval-taren	1	Vid behov
Utplacering av vilbänkar	Lämpliga platser i naturreservatet	Reservatsförval-taren	2	När möjlighet finns
Tillgänglighetsanpassning av delar av jättegrytsområdet	Lämpliga delar av naturreserva-tet	Reservatsförval-taren	2	Om möjlighet finns
Uppsättning av väghinder	Mellan parkering och markväg	Reservatsförval-taren	2	Om behov upp-står
Underhåll av markväg	Markvägen inom reservatet	Reservats-förvaltaren /brukaren	1	Vid behov
Översyn och underhåll av fri-luftsanordningar	Berörda delar av naturreservatet	Reservatsförval-taren	1	Regelbundet/vid behov
Dokumentation av skötselåtgärder	Hela naturreser-vatet	Reservatsförval-taren	1	Efter utförda åtgärder
Uppföljning av bevarande-mål	Hela naturreser-vatet	Länsstyrelsen	1	Enligt särskilt fastställd upp-följningsplan

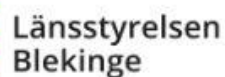
¹Prioritet 1 till 3, varav 1 är högst

² Tidsangivelser (år, månader) räknas från att naturreservatet vunnit laga kraft

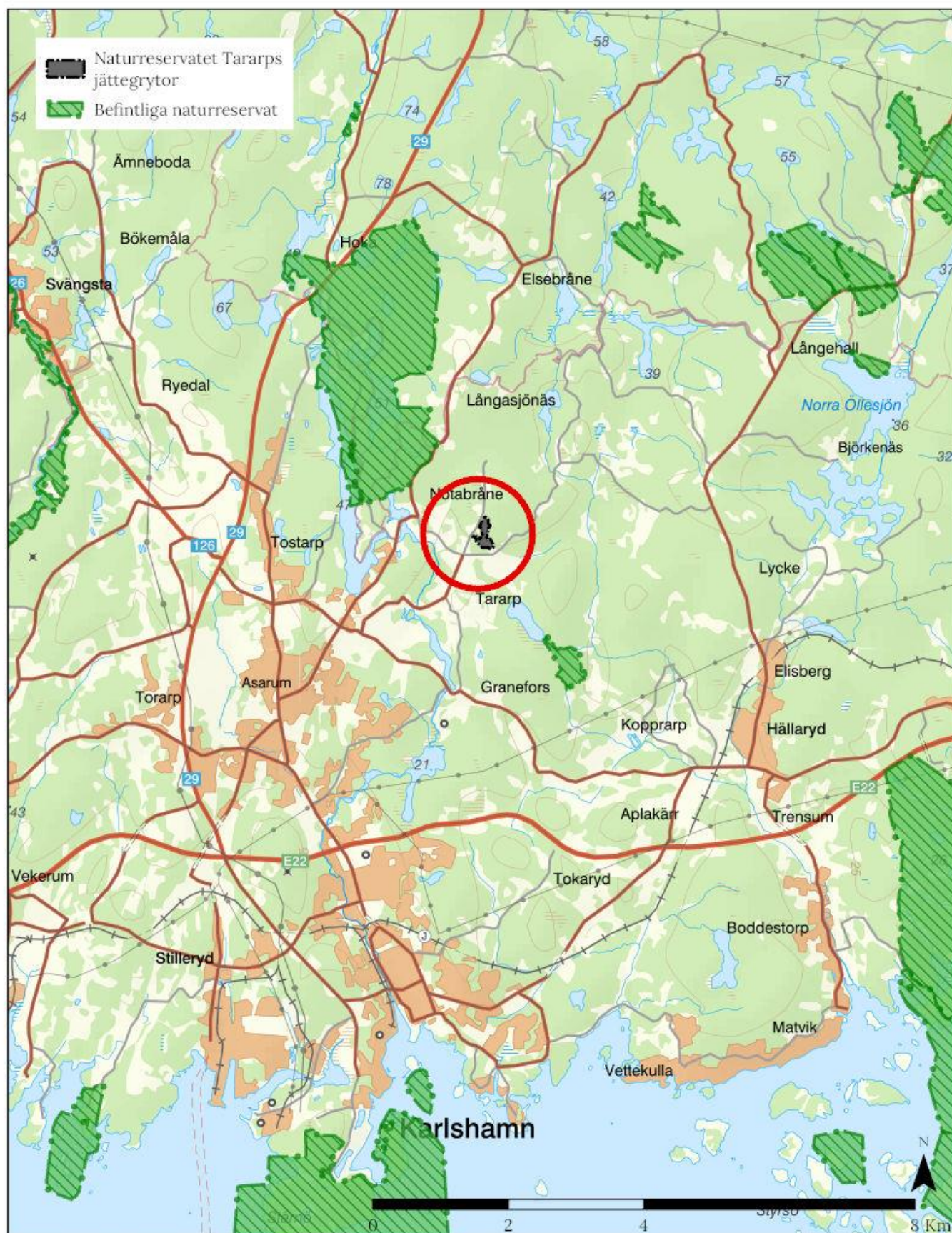
Naturreseptatet Tararps jättegrytor i Karlshamns kommun har bildats i syfte att *skydda geologiskt intressanta och värdefulla naturmiljöer*, med särskilt fokus på området jättegrytor, *bevara biologisk mångfald, skydda, vårda och bitvis återställa biologiskt värdefulla naturmiljöer och naturtyper för skyddsvärda arter* samt erbjuda allmänheten möjligheter till *friluftsliv i ett besöksvärt område*. Målet med naturreseptatets skötsel är att bevara, synliggöra och sköta området geovetenskapligt värdefulla jättegrytor samt bevara, vidareutveckla och bitvis återställa områdets naturvärden i skogar och våtmark. Målet med skötseln är också att jättegrytsområdet ska vara tillgängligt och besöksvärt för friluftslivet, inbjuda till rika naturupplevelser samt bidra till kunskap om områdets geovetenskapliga, biologiska och kulturhistoriska värden.

Bildandet av naturreseptatet Tararps jättegrytor bidrar till att uppfylla miljömålen *Levande sjöar och vattendrag, Myllrande våtmarker, Levande skogar* och *Ett rikt växt- och djurliv*. Naturreseptatet bidrar även till att uppfylla friluftsmålen *Skyddade områden som resurs för friluftslivet, Tillgång till natur för friluftsliv, Friluftsliv för god folkhälsa*. Naturreseptatet stärker den gröna infrastrukturen i regionen, främst med avseende på ädellöv-, lövsump- och tallskogar, samtidigt som ett flertal ekosystemtjänster gynnas.

En del i Länsstyrelsens verksamhet är att skydda värdefull natur genom att bilda naturreseptat och upprätta skötselplaner. Skötselplanen innehåller en beskrivning av naturförhållanden och markhistoria samt planerad markanvändning, mål och skötselåtgärder för området. Den innehåller även information om friluftsliv, samt om hur en framtida uppföljning av området är tänkt att ske. Syftet med skötselplanen är att få en långsiktig och sammanhållen skötsel för området som gynnar natur- och friluftlivsvärden. Planen är vägledande och inte juridiskt bindande. Möjligheterna att genomföra planerade åtgärder är beroende av att Länsstyrelsen har tillgång till de resurser som krävs.

Karlshamns kommun
Översiktskarta

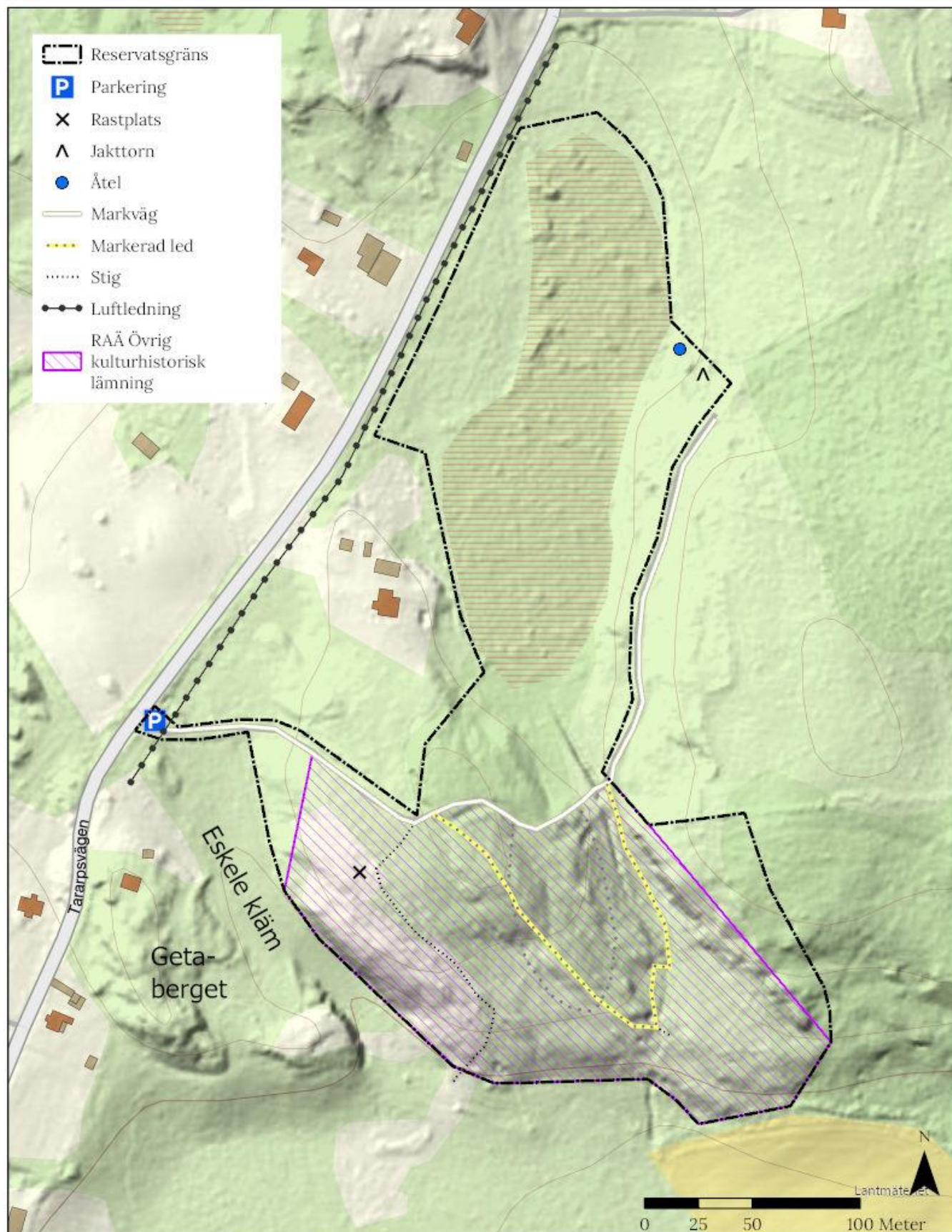
Sköteslplanebilaga 1
511-6019-2024

Naturreseptatet Tararps jättegrytor

Karlshamns kommun
Reservatsgräns, friluftsliv, med mera

Skötselplanebilaga 2
511-6019-2024

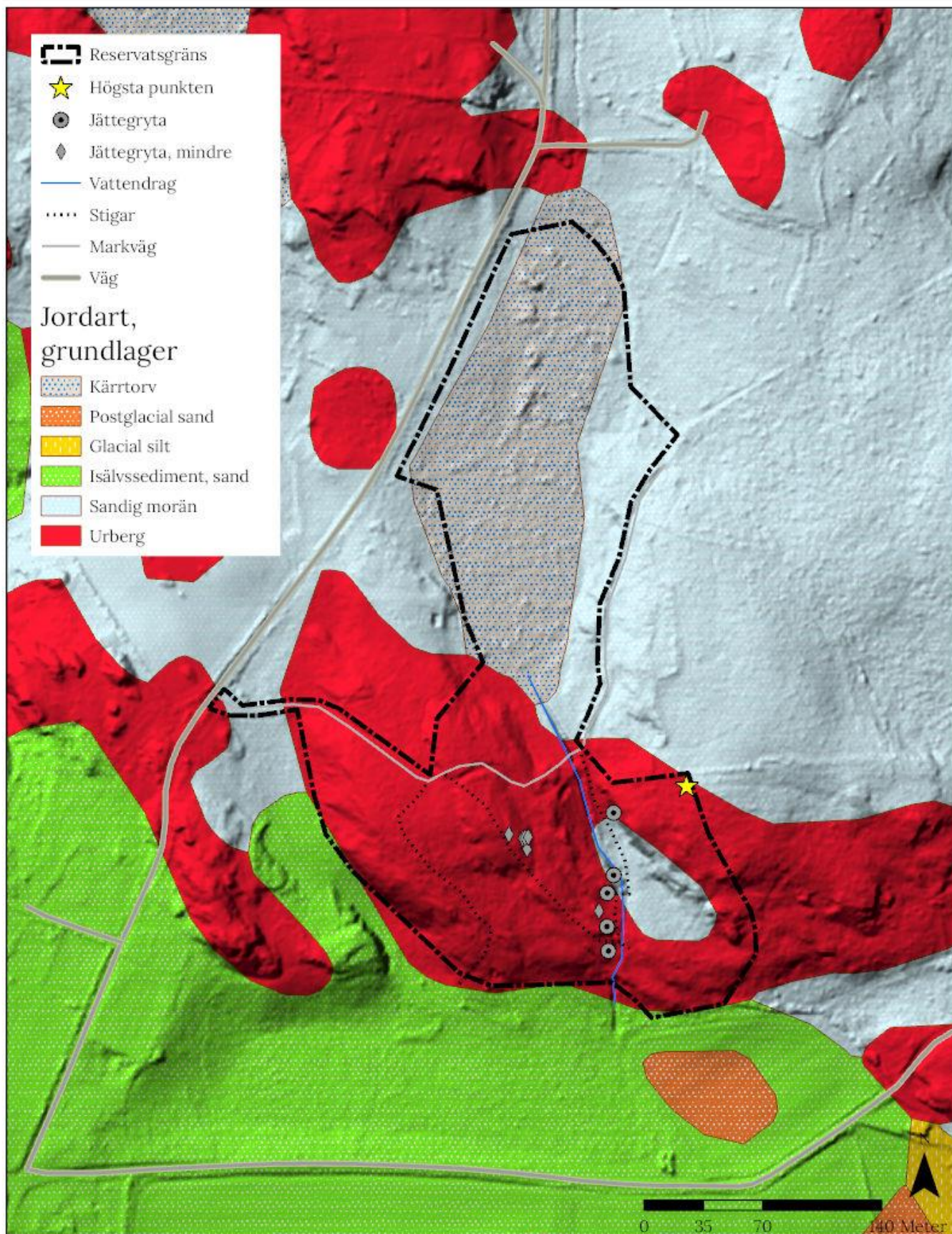

Naturreseptatet Tararps jättegrytor

Karlshamns kommun
Topografi, jordarter och jättegrytor

Skötselplanebilaga 3
511-6019-2024

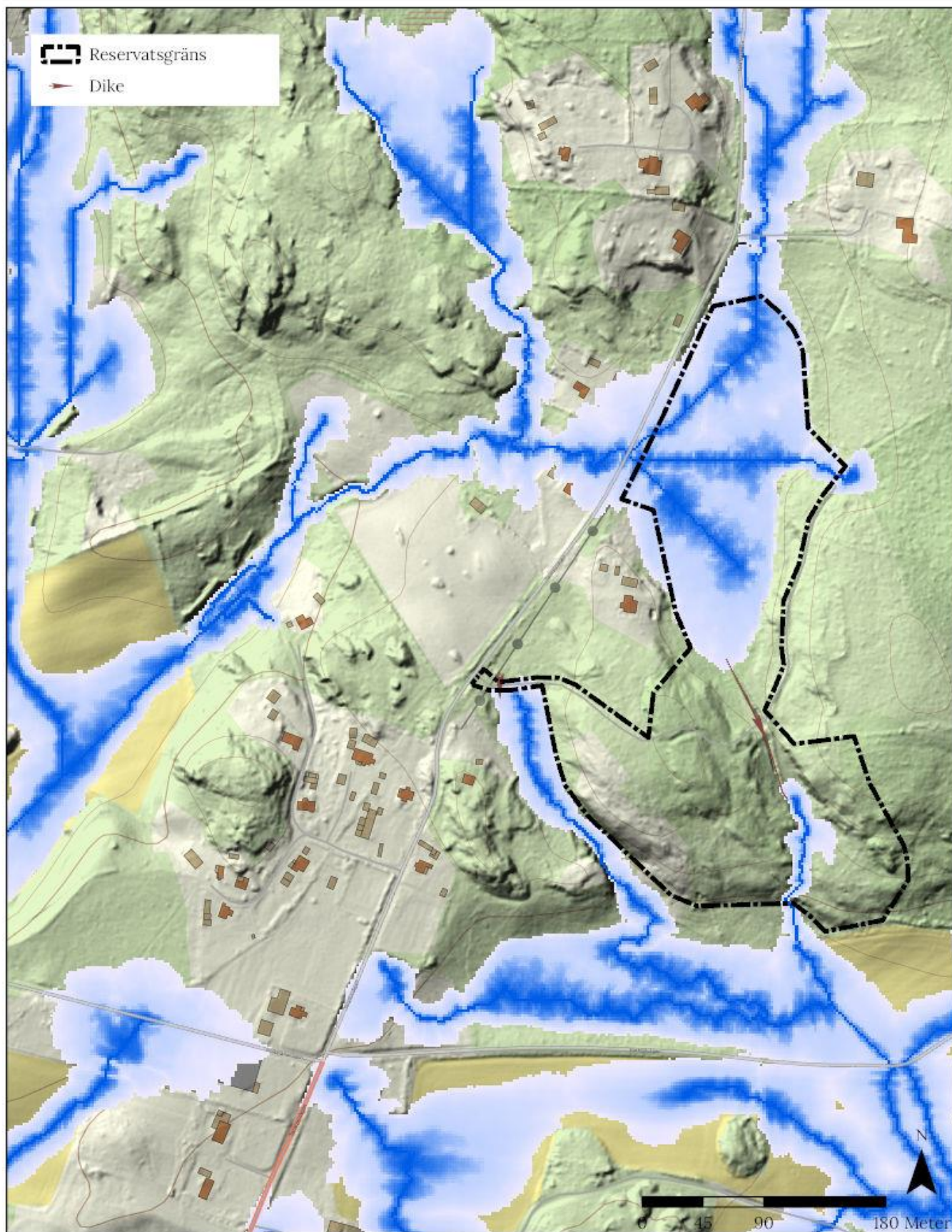

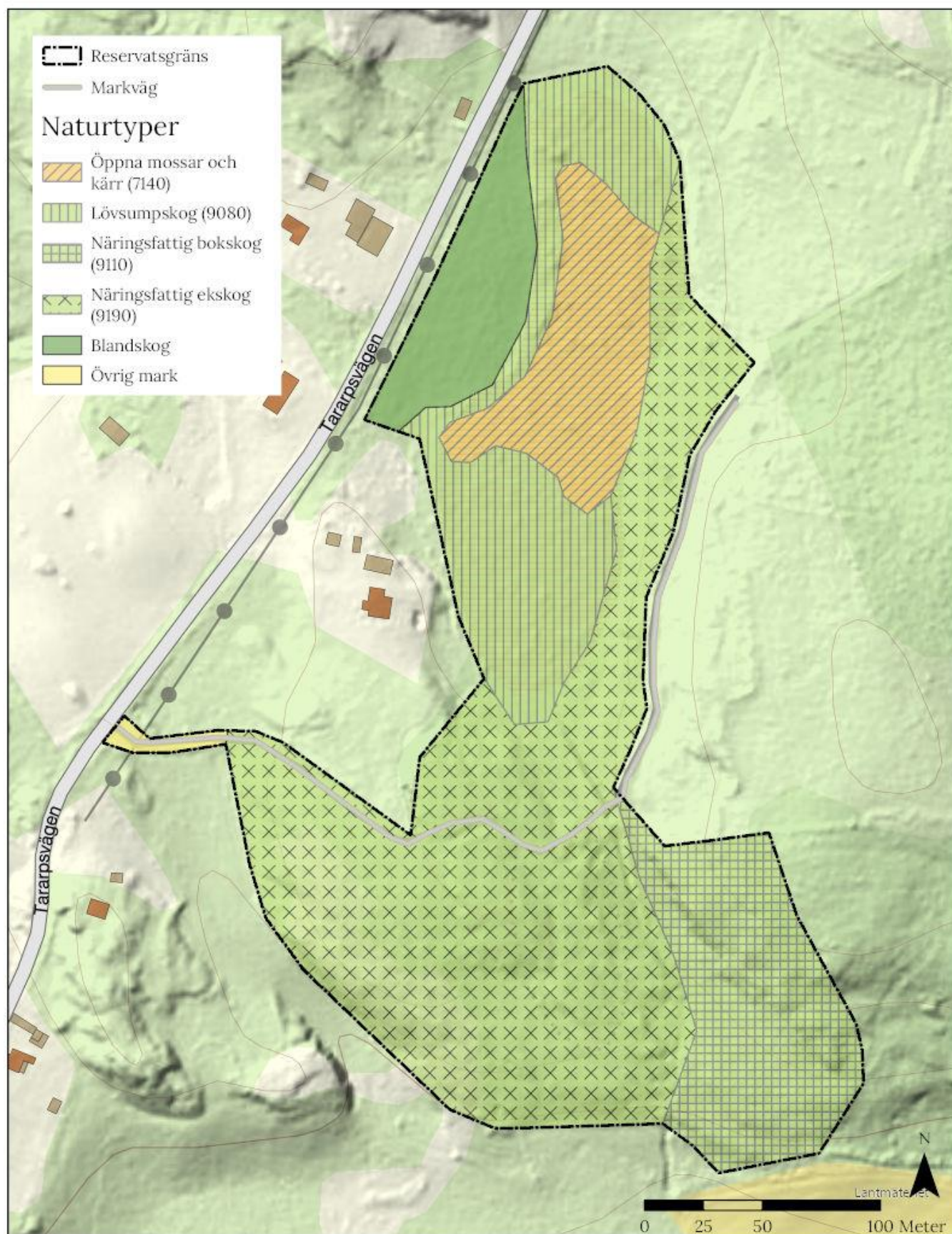
Länsstyrelsen
Blekinge

Naturreseptatet Tararps jättegrytor

Karlshamns kommun
Markfuktighetskarta

Skötselplanebilaga 4
511-6019-2024

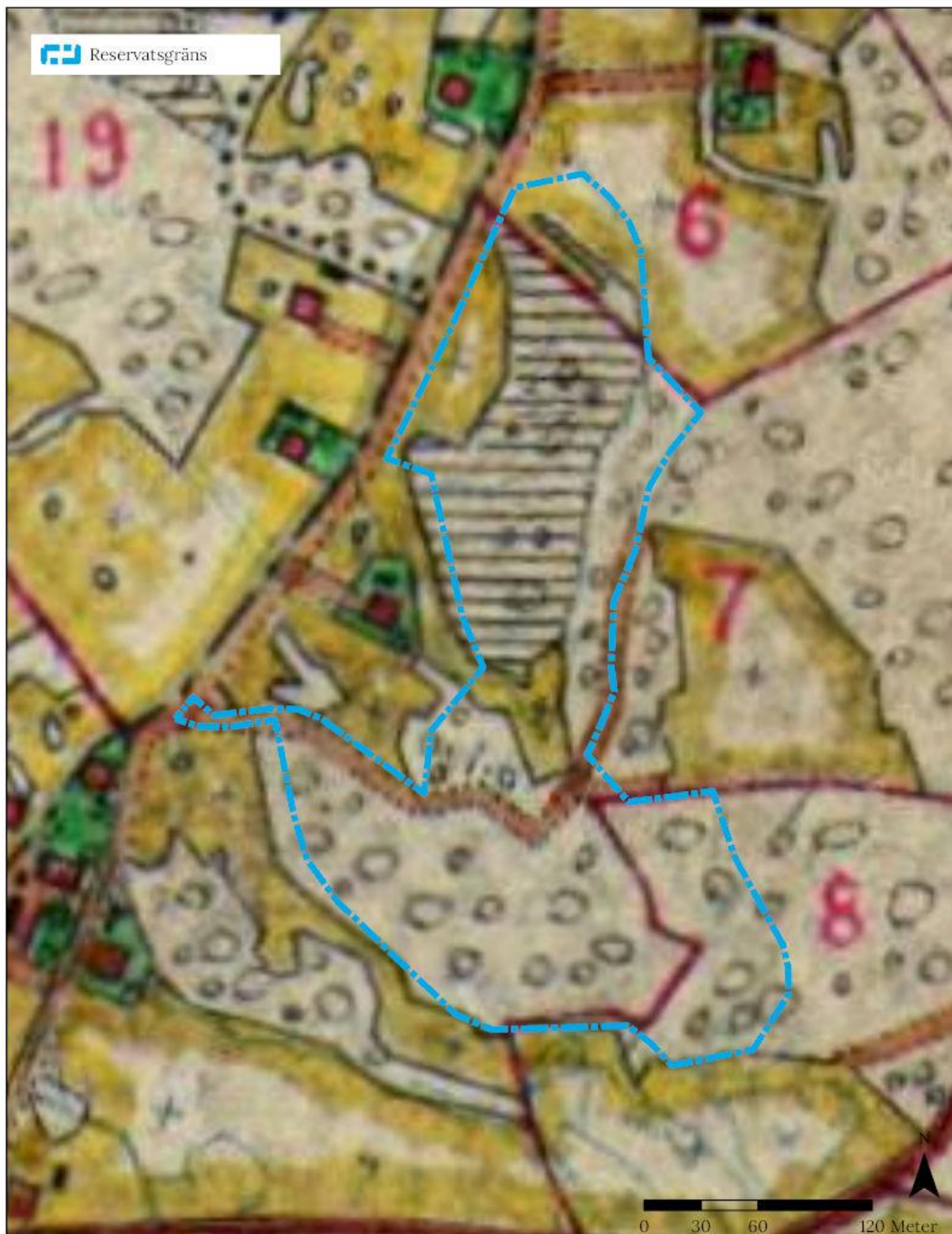

Länsstyrelsen
Blekinge

Naturreservatet Tararps jättegrytor

Karlshamns kommun
Markanvändning åren 1915-19

Skötselplanbilaga 6a
511-6019-2024

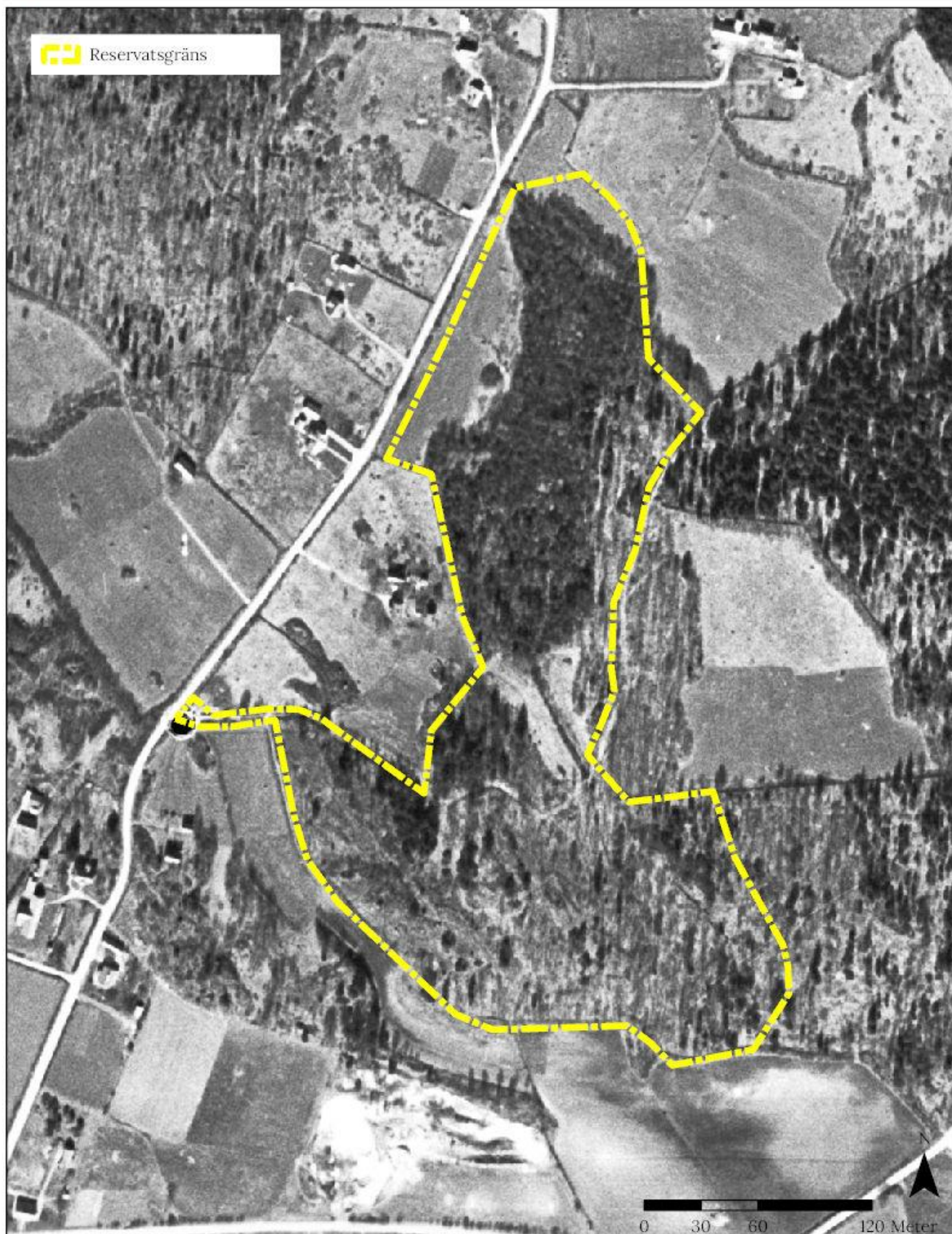

Länsstyrelsen
Blekinge

Naturreseptat Tararps jättegrytor

Karlshamns kommun
Markanvändning år 1960

Skötselplanebilaga 6b
511-6019-2024

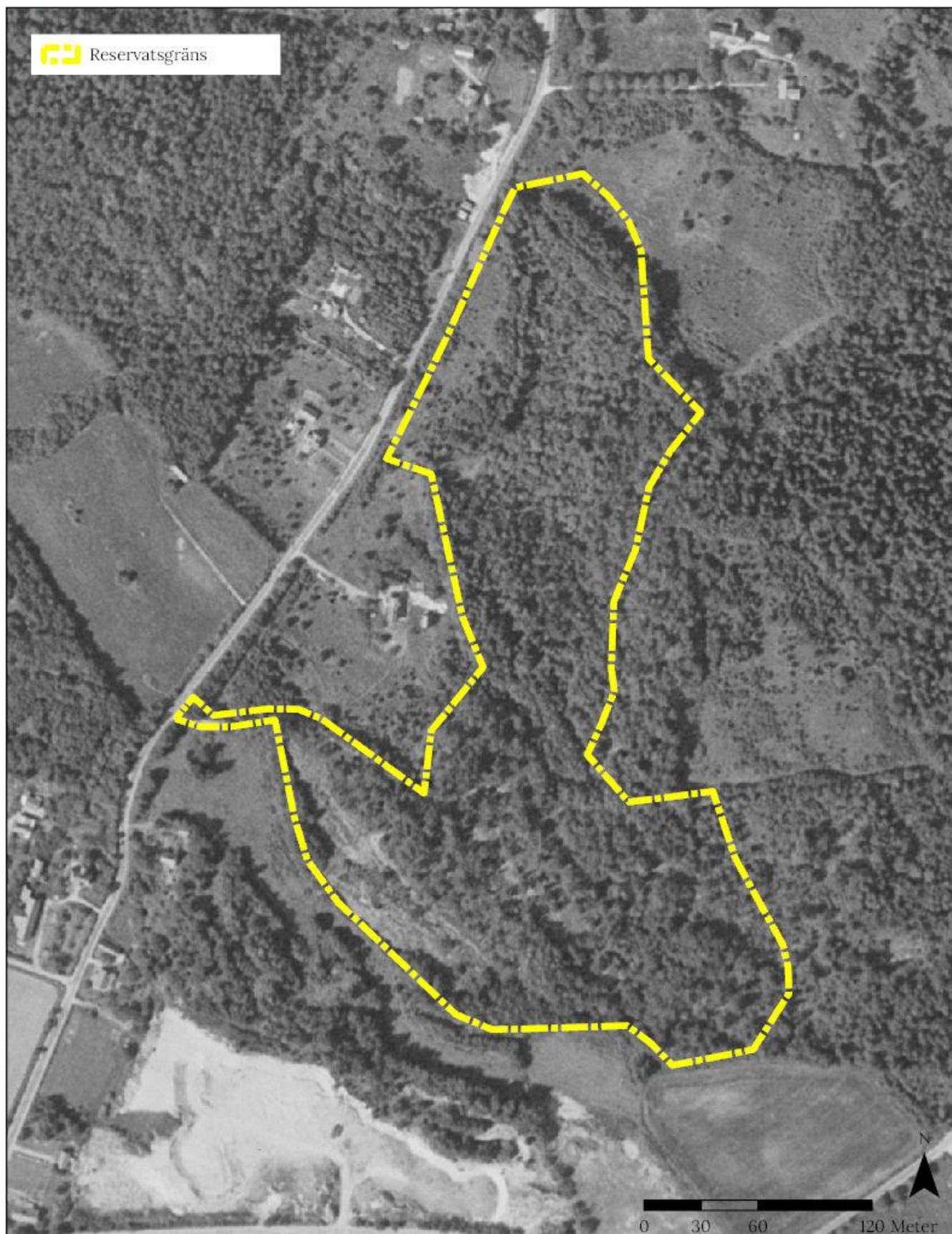

Länsstyrelsen
Blekinge

Naturreseptat Tararps jättegrytor

Karlshamns kommun
Markanvändning år 1975

Skötselplanebilaga 6c
511-6019-2024

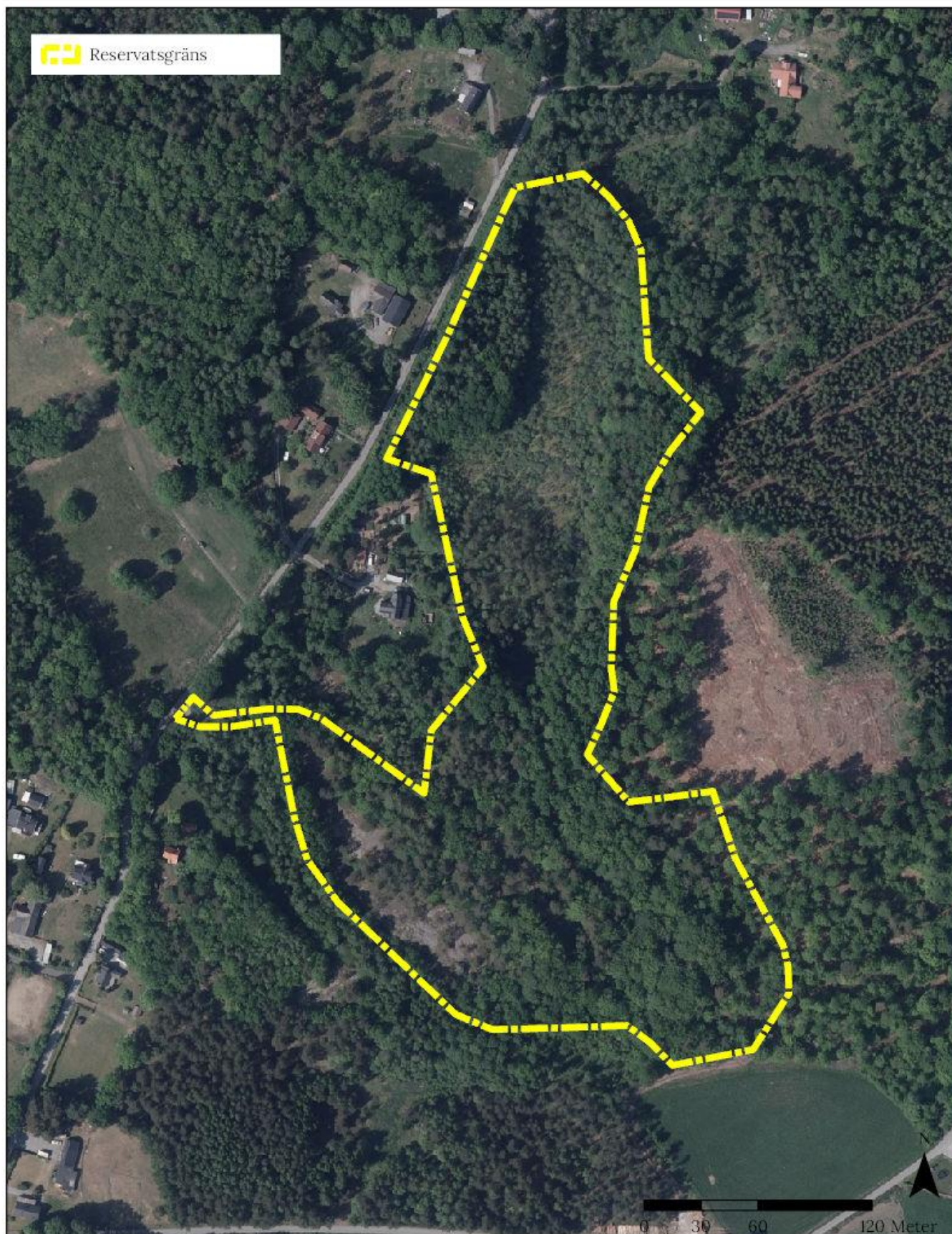

Länsstyrelsen
Blekinge

Naturreseptat Tararps jättegrytor

Karlshamns kommun
Markanvändning nutid

Skötselplanebilaga 6d
511-6019-2024

Länsstyrelsen
Blekinge

Naturreseptatet Tararps jättegrytor

Karlshamns kommun
Markanvändning nutid IR-foto

Skötselplanabilaga 6e
511-6019-2024

